

bistands-aktuelt

nr 8 oktober 2009

SØR-SUDAN

FOTO: ESPEN RØST

Tomm Kristiansen om livet med presidenten

Side 8-9

www.bistandsaktuelt.no

– Årets bistandsbudsjett er en bragd, mener miljø- og utviklingsminister **Erik Solheim**. Nå er han lei av kritikere som mangler bakkekontakt.

FOTO: SARA JOHANNESSEN, SCANPIX

Solheim er lei kritikk

■ Mens mange andre land kutter i sine bistandsbudsjetter, har den norske regjeringen presentert det den kaller «et rekordhøyt budsjett». Mer enn 27 milliarder kroner – over 5500 kroner per nordmann – skal vi bruke på bistand neste år.

■ Likevel er ikke de norske bistandsorganisasjonene fornøyde. De kritiserer at norske flyktningmottak og klimasatsing i skog finansieres over bistandsbudsjettet, og at det er disse utgiftene som øker mest på neste års budsjett.

■ Nå er utviklingsminister Erik Solheim lei av kritikere med urealistiske krav. – De bør lære av kulturorganisasjonene som ikke sammenligner med Jesus Kristus hele tiden, men det reelle liv, sier han i et intervju med Bistandsaktuelt.

Les mer om bistandsbudsjettet – Side 18-21

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

AFRIKA

Hvorfor er det sult i Øst-Afrika?

Side 4-6

AFRIKA

Oljesjokk kan gi mer trøbbel i Sudan

Side 10

FN

Norsk misnøye med FN-sjef – kutter 10 mill. kroner

Side 22-23

HEKSERI

Hva skjedde med presidentens tante?

Side 14-15

Bistand bidrar ikke til økonomisk vekst

Av Morten Høglund, utenrikspolitisk talsmann i Frp

KNUT HARALD ULLAND og Arvid Solheim ved Utvklingsfondet forsøker i Bistandsaktuelt nr. 7/2009 å sole seg i glansen av en ny IMF-studie fra 2009 som påviser en positiv sammenheng mellom bistand og økonomisk vekst. Det har de ingen grunn til. Det er mye som understøtter det faktum at resultatene av over 50 år med bistand ikke tåler dagens lys.

At Ulland og Solheim bare velger IMF-artikler som understøtter deres eget syn om at bistand virker, er symptomatisk for bistandsindustrien.

DET ER MANGE GRUNNER til å stille spørsmål ved artikkelens konklusjoner. En rekke tidligere studier utført av anerkjente forskere har konkludert med at bistand ikke bidrar til økonomisk vekst, men til å bryte samfunnskontrakten mellom velgerne og politikerne, til mer korrupsjon og til å holde udemokratiske ledere ved makten. Økonomen Rajan og Subramanian ved IMF ga i 2005 ut en tilsvarende artikkel som ikke kunne påvise noen sammenheng mellom bistand og vekst. Forfatterne testet også for effekten av bistand fra de skandinaviske landene, som er kjent for å gi mindre bunden bistand, uten å kunne påvise noen samband. At Ulland og Solheim

Viser forskningen at bistand bidrar til økonomisk vekst? Nei, mener Morten Høglund fra Frp. Bildet er fra byggingen av Jotuns malingfabrikk utenfor Shanghai. Investeringer fra utenlandske selskaper har vært en viktig årsak til Kinas vekst.

FOTO TOR AKSEL BOLLE

DEBATT

bare velger å publisere IMF artikler i den grad de understøtter deres eget syn om at bistand virker, er symptomatisk for den norske så vel som internasjonale bistandsindustrien. Forskerne Camelia Minoiu og

Sanjay G. Reddy, har i et IMF arbeidsdokument fra 2009, skilt mellom utviklingsrettet bistand og bistand som ikke har utvikling som det primære formål. Mens de i det første tilfellet finner en positiv effekt på

økonomisk vekst, er effekten av den andre typen bistand lik null eller sågar negativ for mottakerlandets økonomisk vekst.

Hvordan bistanden egentlig virker er grunnleggende forskjellig fra hvordan en ønsker at bistanden skal virke. Norges bistand til blant annet Sudan, Sri Lanka og de Palestinske områdene er ikke primært utviklingsrettet, men bidrar til å understøtte engasjementspolitikken og fredsdipomatiet. Den rød-grønne regjeringens bistand til middelinntektsland i Latin-Amerika er heller ikke primært utviklingsrettet, men heller en økonomisk gest til regimer som deler regjeringens ideologiske preferanser. En betydelig andel av norsk bistand har dermed ifølge Minoiu og Reddy ingen effekt eller sågar negativ effekt på mottakerlandets økonomiske vekst.

ETTER MER ENN et halvt århundre og over 10 000 mrd. kroner i bistand til u-landene mener jeg bevisbyrden for at bistand virker burde ligge hos de som ønsker en videreføring av dagens system. Den norske bistandsindustriens konklusjoner om at bistand virker, men ikke godt nok, gir imidlertid få lyspunkter i debatten. ■

Nye grep i resultatbasert bistand

Av Inge Tvedten, seniorforsker, CMI

DIREKTØREN FOR Evalueringsavdelingen i Norad, Asbjørn Eidhammer, stiller i Bistandsaktuelt 6/2009 spørsmålet «Kva slags kunnskap treng bistanden?» Dette reiser to sentrale spørsmål: Hvilken type kunnskap er nødvendig, og i hvilken form bør denne kunnskapen presenteres for at den skal være relevant og nyttig for beslutningstakere.

Min påstand i dette innlegget er at norsk bistand har vært altfor fokusert på kvantitative data. Slike data er nyttige for aggregert kartlegging over tid, men utilstrekkelige for å belyse sentrale aspekter ved bistanden som fattighedsreduksjon og institusjonsutvikling. Resultatet er at de faktiske resultatene av bistanden forblir uklare for eksperter så vel som for 'folk flest'.

JEG HAR TIDLIGERE argumentert for at hovedfokuset på bistandens resultater bør ligge på landnivå, fordi politisk vilje, bistandens relative betydning, grad av fattigdom og så videre, spiller en avgjørende rolle for hva en kan forvente å få til. Også tilgangen på informasjon varierer sterkt fra land til land. Mosambik er et eksempel på et land med generelt god datatilgang. Hovedproblemet for resultatrapporteringen av norsk bistand til Mosambik har vært at de-

finisjonen av relevante data er for snever: Det formelle systemet for resultatrapportering legger opp til måling av kvantitative resultater på fysisk 'output' nivå, og i langt mindre grad til å måle 'outcome' og langsiktig 'impact'. Det er de varige resultatene av bistanden som i siste instans bør vurderes og dette krever andre datatyper.

MER PRESIST SER JEG to hovedproblemer. Det ene er misforståelsen at kvantitative data er mer 'vitenskapelige' enn andre typer data, hvilket gjør at alternative kvalitative og deltagende metoder brukes i altfor liten grad. Kvantitative data er utilstrekkelige til å forklare hvorfor det skjer en utvikling eller ikke, de håndterer ikke de sosiale mekanismene som beforder utvikling og hvilke krefter som hindrer utvikling. Det andre problemet er at bistanden i for stor grad planlegges og evalueres av fageksperter som ikke har forutsetninger for å forholde seg til bistandens implikasjoner for samfunn og utvikling.

JEG HAR DE SISTE ÅRENE primært jobbet for Dfid (det statlige engelske bistandsorganet) i Mosambik, som har et helt annet syn på betydningen av et bredt spekter av tilnærminger for overvåking og evaluering av sin bistand. Dfid fordeler 60

prosent av sine midler til budsjettstøtte. De følger dette opp gjennom en kombinasjon av aktiv bruk av kvantitative data fra det nasjonale statistikkbyrået, og egne kvalitative data relatert til sine primære innsatser.

Et eksempel på et slikt initiativ er en serie deltagende studier i tre utvalgte distrikter i landet, som vil bli fulgt opp etter perioder på tre år for å evaluere implikasjoner av den nasjonale fattighedsstrategien de støtter. Tanken er at virkningen av en så omfattende innsats må kunne gjenfinnes på distriktnivå i form av endringer i lokale institusjoner og fattighedsreduksjon hvis den skal ha noen mening.

EN SLIK 'KVAL-KVANT' tilnærming bør kunne brukes på et bredt spekter av bistandsinnsatser som budsjett- og sektorstøtte, institusjonsutvikling så vel som enkeltstående tiltak på lokalt nivå. I Mosambik har Norge vært en svært sentral aktør i energi- og fiskerisektorene i en periode på over 30 år, med 'outcome' mål å utvikle effektive statlige institusjoner og 'impact' mål å bidra til langsiktig økonomisk utvikling og fattighedsreduksjon. Det er imidlertid ikke mulig på en systematisk måte å peke på hvilke resultater dette arbeidet har gitt verken i forhold til institusjonsutvikling eller de

overgripende målene. Ved å velge et begrenset antall 'nedslagsfelt' i de aktuelle sektorene (som for eksempel distrikter, bedrifter og skoler for energibistanden og fiskerisamfunn langs kysten, kvinner i handelsledet og konsumenter i byer) og å følge disse over tid ville en kunne sagt viktige ting om bistandens betydning for utvikling og fattighedsreduksjon.

DEN SPESIFIKKE TILNÆRMINGEN og ressursbruken vil måtte tilpasses prosjektenes størrelse og kompleksitet, men det sentrale punktet er at datainnsamlingen og den resultatbaserte oppfølgingen og rapporteringen gjøres systematisk. Dette bør få to konkrete følger. For det første bør det utvikles et sett av retningslinjer og metoder for hvordan og når datainnsamling skal gjøres i ulike programmer og prosjekter. Naturlige tidspunkter vil være i forberedelsesfasen; midtveigjennomgang; sluttberetning; og etterevaluering for å kunne måle 'impact' av tiltak 3-5 år etter at et tiltak formelt er avsluttet. For det andre bør tilnærmingen innebære at anvendte samfunnsvitere får en langt mer sentral rolle i program- og prosjektsyklusen - også i 'tekniske' sektorer som energi og fiskeri - enn tilfellet er i dag. ■

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT:

Fravær av barnevern i bistanden

Svein Grønnern, SOS-barnebyer.

Fattighedsrens arkitekter

Elling Tjønneland, CMI.

Beretningen om en bråke-bøttes bistandsavhengighet

Kjersti Lie Holtar, gründer og daglig leder av Isandi.

Medisiner til fattige

Øyunn Holen, Leger Uten Grenser.

WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Er to norske menn verdt like mye som Kongos kvinner?

Marte Gerhardsen, CARE.

Afrikanske arbeidsplasser

Kjell Roland, Norfund.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

8/2009 – 12. ÅRG

Krisen som kunne ha vært avverget

LEDER

Nok en gang kommer bildene fra Afrikas Horn av mennesker i matkø. I tørrelandsområdene er marginene små. Enda en gang uteble regnet. Ifølge den britiske hjelpeorganisasjonen Oxfam trues nå 23 millioner mennesker i Øst-Afrika av sult. Det store spørsmålet er: Kunne denne krisen ha vært avverget?

– Ja, mener blant andre Richard Jones, assisterende direktør for forskningsinstitusjonen ICRISAT i Kenya. Han mener at man enkelt kunne doble Kenyas matproduksjon: Tiltak som at landets bønder læres opp til å dyrke mer tørkeresistente vekster, at de får økt tilgang til kunstgjødsel og får på plass irrigasjonsanlegg.

– Kenya mangler ikke ideer, strategidokumenter eller kvalifiserte folk. Det vi mangler er politisk vilje, sier ekspert på matsikkerhet, James Nyoro.

I 2003 lovet medlemslandene i Den afrikanske unionen å øke andelen av statsbudsjettet til landbruk til ti prosent. Kun noen få land har klart dette målet.

Også blant giverlandene har satsingen på landbruksutvikling i Sør gått kraftig tilbake de siste 25 årene. For mens internasjonal bistand til landbruk i 1980 utgjorde 17 prosent av offentlig bistand, ligger den i dag på tre-fire prosent. Den samme utviklingen har det vært for Norges landbruksbistand. Dette til tross for stadige løfter fra politikerne om å trappe opp bistanden til landbruk – ikke minst de siste to årene etter at finanskrisen, høye priser på mat og drivstoff har ført til at stadig flere mennesker faller under fattigdomsgrensen.

Nå øker riktig nok den norske landbruksstøtten. Men 20 millioner kroner ekstra i neste års budsjett for klimarettet landbruksinnsats i det sørlige Afrika, monner ikke nødvendigvis mye når bilateral støtte til de samme landene reduseres med 2,2 prosent. Og veien fram til anbefalingene som det såkalte Bie-utvalget kom med i 2003 om å øke den bilaterale landbruksutviklingen til 15 prosent, er fortsatt lang.

At bistandsgivere og myndigheter i utviklingsland ikke satser mer på landsbruksutvikling, er skremmende. I Kenya i dag er det tre ganger så mange munnar som skal mettes som på 1960-tallet. I 2050 vil verdens befolkning trolig ha passert ni milliarder mennesker. For å sikre mat til så mange, må innsatsen trappes kraftig opp over mange år. Også fra verdens rikeste land.

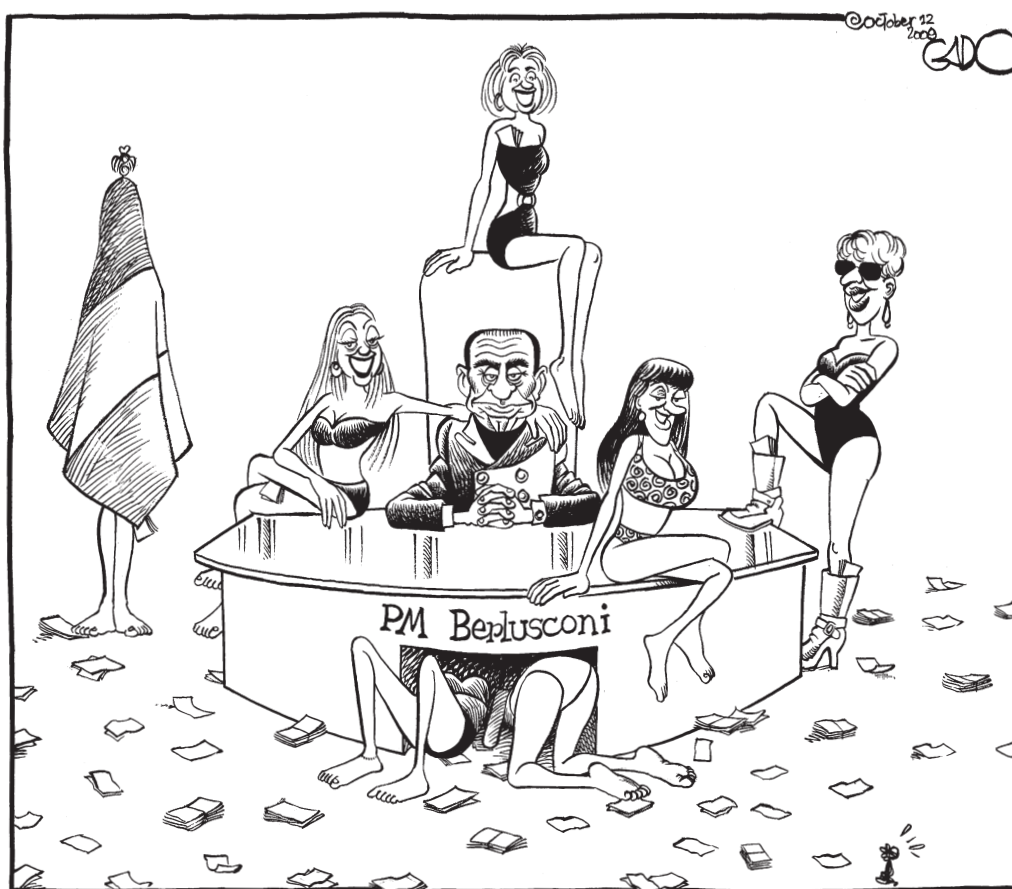
LRB

MÅNEDENS SITAT

«Navnet hans kan oversettes til «jeg tror på Gud». Dessverre er det ikke tilfelle. Han tror på døden»

Rwanda justisminister, Tharcisse Karugarama om Idelphonse Nizeyimana som er tiltalt for folkemord.

Nå kan du få **NYHETSBREV** fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på
en ukentlig nyhetstjeneste
fra Bistandsaktuelt.

Du mottar den –
sammen med ukens karikaturtegning –
rett inn på din pc!

Gå inn på
bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev
og skriv inn din e-postadresse.

Enklere kan det ikke bli.

23 millioner trues av sultkatastrofe etter

Økende kritikk mot de østafrikanske landenes manglende egeninnsats

Hjelpeorganisasjoner advarer mot at 23 millioner mennesker i Øst-Afrika trues av sult. Flere landbruksekspertter og bistandsgivere mener at krisen kunne ha vært forhindret. Nå er de lei av at utviklingslandene selv er passive, mens bistandsorganisasjoner må rykke inn med matvarehjelp for å brødfø folk.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Folk må gå i gjennomsnitt over 35 kilometer for å hente vann i Turkana i Kenya. Regntiden kom aldri til Etiopia, avlingene feilet, og 6,2 millioner mennesker trenger nødhjelp. I Somalia er 3,7 millioner mennesker i nød og ett av seks barn alvorlig underernært. Hjelpeorganisasjonen Merlins rapporter fra det østlige Afrika forteller om en akutt situasjon.

Til sammen sju land i Øst-Afrika trues av sult. Landene som er hardest rammet av tørke og matmangel er Kenya, Etiopia, Somalia og Uganda. I tillegg er Sudan, Tanzania og Djibouti berørt.

Mangelfull landbrukspolitik og egne myndigheters sene reaksjon for å forhindre krisen, er viktige årsaker, mener vestlige observatører.

- Giverne har sagt til myndighetene i Kenya at vi ikke kan komme år etter år for å brødfø en betydelig andel av befolkningen, sier leder for Storbritannias bistandsrepresentasjon i Kenya, Alistair Fernie til Financial Times.

Fernie stiller med andre ord det store spørsmålet: Kunne årets sultkatastrofe og tidligere år med mangel på mat ha vært forhindret? Hvorfor gjør for eksempel et land som Kenya, ett av de mest utviklede landene i Afrika sør for Sahara, seg så avhengig av matvarebistand?

Handlet for sent. - Ja, krisen kunne ha vært forhindret, sier Richard Jones, assisterende direktør for forskningsinstitusjonen ICRISAT (International Crops Research for the Semi-Arid Tropics) for det østlige og sørlige Afrika til Bistandsaktuelt.

Krisen ble nemlig varslet allereide i fjor. Likevel har importen av mat fra nabolandene kommet i gang altfor sent til å fylle behovet.

- Regjeringen har ikke handlet raskt nok. Å sikre befolkningen mat burde være en av de grunnleggende pliktene en folkevalgt regjering har. Kenyanske myndigheter burde derfor ha sørget for å ha tilstrekkelig med reserver, og sørget for at disse

To år med tørke har ødelagt avlingene og ført til nedslaktning av kuer for befolkningen utenfor Nakuru i Kenya. Disse kvinnene plukker det lille som er igjen av mais.

var strategisk plassert i de områdene som er mest utsatte for tørke. Nå brukes i stedet klimaendringene som en unnskyldning for å forklare situasjonen, mener Jones.

Kenyas 18 måneder gamle koalisjonsregjering, under ledelse av statsminister Raila Odinga, ble etablert for å få slutt på opptøyene etter valget i 2007.

Skylder på klima. Landbruksforskeren, som har bodd i Kenyas hovedstad Nairobi de siste 13 årene, fortel-

ler at årets sesong er ekstremt tørr. Men, understreker han, dette er ikke uvanlig i denne delen av Afrika.

- Noe av det som kjennetegner denne delen av Afrika, er hvordan mengden med nedbør kan variere. ICRISAT har gått gjennom nedbørsversikten tilbake i tid. Det er ikke noe nytt eller uvanlig med dagens situasjon. Det var for eksempel like tørt også i 1962. Den store forskjellen fra da til nå, er imidlertid befolkningsveksten. Det er tre ganger så mange kenyanere som skal brødføes og sikres tilstrekkelig tilgang til vann i dag som på 1960-tallet, sier Jones.

Mulig å doble matproduksjonen. Framfor å skyld på klimaendringer mener Jones at myndighetene i Kenya skulle ha satt landets bønder i stand til å produsere mer mat.

- Med de riktige grepene ville det ikke ha vært urealistisk å doble Kenyas landbruksproduksjon, mener Jones.

Han mener blant annet at kenyanske bønder burde læres opp til å dyrke mer tørkeresistente vekster.

- I stedet har myndighetene fremmet dyrking av mais - en plante som er lite motstandsdyktig mot

tørke.

Jones mener økt tilgang til kunstgjødsel også kunne ha gjort en stor forskjell for kenyanske småbønder - både i forhold til økte avlinger og fordi litt bruk av gjødsel øker plantenes evne til å ta i bruk det vannet som finnes.

- I dag er det for det meste de store, industrialiserte gårdene som produserer for eksport som har tilgang til gjødsel. Hvorfor sørger ikke myndighetene for at også småbønder får tilgang til enten organisk gjødsel eller kunstgjødsel? spør Jones.

Sist, men ikke minst, burde Kenya - i likhet med flere andre afrikanske land - ha hatt på plass irrigasjonsanlegg som kunne sikre at bønder kom seg gjennom også de tørre sesongene uten at all avlingen tørket inn.

Samstemte eksperter. Kritikken mot egne myndigheter og deres manglende evne til å hindre at en stor andel av befolkningen år etter år må brødføes i form av matvarebistand, øker nå i omfang. Jones er ikke den eneste kritiske røsten.

- Kenya har verken planer for hvordan landbruket skal tilpasses tørke eller hvordan en skal stable

MATVARESIKKERHET

INVESTERINGSGAP

■ Internasjonal landbruksbistand er blitt redusert med 58 prosent mellom 1990 og 2005. Dette til tross for at den totale bistanden i samme periode økte med 112 prosent.

■ Bistandsandelen til landbruksutvikling i Sør er dermed blitt redusert fra 17 prosent i 1980 til 3,8 prosent i 2006.

■ Den samme nedadgående trenden har det vært i utviklingslandenes egen landbruksstøtte til bondene.

DE HARDEST RAMMEDE

■ Etiopia er det landet som er hardest rammet av matmangel. Her er nå over 6 millioner mennesker avhengige av matvarehjelp. Den britiske hjelpeorganisasjonen Oxfam frykter at tallet vil stige til 14 millioner.

■ I det krigsherjede nabolandet Somalia har om lag halvparten av landets befolkning, 3,6 millioner mennesker, behov for matvarebistand.

■ I Kenya er det i underkant av 4 millioner mennesker som har behov for nødhjelp.

■ Ifølge FN er det i dag over én milliard mennesker som lider av underernæring og sult. Det utgjør omlag 17 prosent av jordas befolkning.

Kilde: OXFAM

langvarig tørke

sen som har overlevd tørken. FOTO: STEPHEN MORRISON, SCANPIX

det på bena etter en tørkesesong, sier ekspert på matsikkerhet og leder for Rockefeller Foundations kontor i Kenya, James Nyoro til Financial Times.

Også han mener det kenyanske landbruket må moderniseres og legges om for å kunne møte framtidige tørrår. Landreformer, en overgang til storskala-landbruk og store irrigasjonssystemer er ifølge Nyoro tiltak som vil sikre at Kenyas landbruk kan make å brødfø den stadig voksende befolkningen.

– Kenya mangler ikke ideer, strategidokumenter eller kvalifiserte folk. Det vi mangler er politisk vilje, sier Nyoro.

Mangel på langsiktig satsing. – Ja, Kenya har gjort seg for avhengig av matvarebistand, sier stedlig representant for FNs mat- og landbruksorganisasjon, FAO, i Kenya, Castro Camarada.

Også han mener at landets potensial for å øke landbruksproduksjonen er stort, og at tiltak som irrigasjon for å gjøre bønder mindre avhengig av ustabil regn og tilgang til gjødsel kan gi langt høyere avkastning enn i dag.

– Regjeringen må være mer pro-

Kenyas statsminister Raila Odinga må tåle hard kritikk for å ha unnlatt å sette i verk ulike tiltak som kunne ha hindret dagens matvaresituasjon å bli så prekær.

FOTO: ADAM HUNGER, SCANPIX/REUTERS

aktiv slik at ikke tørkeår som de vi har opplevd de siste årene gjør folk så sårbare, sier Camarada.

Fram til opptøyene i 2007 økte imidlertid matproduksjonen i Kenya jevnt og trutt. Fordelingen i normalår mellom import og egenproduksjon var da 60-70 prosent egenproduksjon, resten import.

– Kenya hadde da lite behov for matvarebistand. Etter volden i 2007 har situasjonen blitt kraftig forverret. I år må kenyanske myndigheter øke matimporten til å dekke halvparten av forbruket, sier Camarada. Ifølge FAO har myndighetene satt i gang noen subsidieringstiltak med gjødsel overfor småbønder. Men så uteble regnet.

Nå håper FAO-sjefen at løftet som statsminister Raila Odinga ga i fjor om å øke landbruksstøtten til åtte prosent av landets brutto nasjonalprodukt, BNP, innfris.

– Det gjenstår å se om det forblir mer enn løfter. Men dersom Kenya skal komme seg ut av fellen med matvarebistand, er det en langsiktig landbruksstrategi som må til, sier Camarada.

Odinga har på sin side måttet iverksette etterforskning av offentlige tjenestemenn etter påstander om at de har underslått nødhjelp.

Penger framfor mat. Imens fortsetter befolkningen i de hardest rammede områdene å flokke seg om firehjulstrekkerne merket med FN-logoer eller andre humanitære organisasjoners emblemer. I et område som Turkana i Kenya er 70 prosent av befolkningen nå avhengige av matvarebistand.

I et forsøk på å forhindre avhengighet prøver britiske myndigheter nå ut erfaringer med å dele ut penger framfor mat. Håpet er at pilotprosjektet, kalt Hunger Safety Net, skal føre til at folk i tillegg til å kjøpe mat også setter i gang egne inntektsgivende tiltak. ■

– Kenya gjør tiltak, sier president Kibaki

Den kenyanske regjeringen avviser kritikk og sier den har iverksatt en rekke tiltak for å bedre jordbruksproduksjonen i landet. President Mwai Kibaki (bildet) har tidligere vist til at myndighetene har doblet budsjettet til landbruksdepartementet, bedret rådgivningen overfor bønder, og etablert spesialstøtte til produsenter av te og kaffe, ifølge IRIN News.

Kibaki har også pekt på at myndighetene har tatt over mer enn halvparten av gjødselmarkedet, noe

som har ført til billigere innkjøp for bøndene og en markant reduksjon i prisene på landbruksvarer. De har også bidratt med gratis frø til lokale jordbrukere, ifølge avisen Daily Nation.

– I tillegg har vi satt av 500 millioner shilling (2,1 millioner kroner) til å kjøpe opp kveg, for å støtte nomadiske kvegfolk i å takle tørken, sa Kibaki tidligere i høst.

Han oppfordret samtidig landets bønder til å gå fra selvforsyningsjordbruk til mer maskinell og kommersiell drift, for ytterligere å bedre mattilgangen i landet. Presidenten skyldte på langvarig tørke, høye drivstoffpriser og finanskrisen for matsituasjonen kenyanerne nå opplever. ■

Etiopias president: – Vesten blåser opp tall

«Fattigdommens lorder» er en av karakteristikkene som Etiopias president Meles Zenawi har brukt på bistandsbransjen.

Ifølge Meles Zenawi er ikke girverne ordentlig interessert i å få slutt på sulten i Etiopia.

– I løpet av de siste 18 årene har vi aldri fått mer enn 60 prosent av det vi har bedt om, sa han nylig i en

tale til de etiopiske parlamentsmedlemmene.

I den ekstraordinære parlamentsforsamlingen advarte presidenten mot aktørene tilknyttet matvarebistanden, som han mener blåser opp tallene over antall sultofre for å fremme egne ideologiske, økonomiske og politiske interesser. ■

FAO: Produksjonen må økes med 70 prosent innen 2050

I 2050 antas jordas befolkning å utgjøre 9,1 milliarder mennesker, mot dagens 6,8 milliarder. For å brødfø denne befolkningen mener FNs mat- og landbruksorganisasjon at det årlig må brukes 83 milliarder dollar for landbruksutvikling i Sør. Det er 50 prosent mer enn dagens nivå.

For mens befolkningsveksten de neste 41 årene vil øke med 34 prosent, mener FN at verdens matvareproduksjon må øke med hele 70 prosent. Da er ikke en eventuell produksjonsøkning knyttet til biodrivstoff regnet med. Nesten hele denne veksten må skje i utviklingsland.

FNs anslag på 83 milliarder dollar inkluderer ikke investeringer knyttet til infrastruktur, irrigasjonsprosjekter og tilgang til elektrisitet. Ifølge FN bør de offentlige bistandsmidlene brukes til:

■ Landbruksforskning og videreutvikling av landbruket.

■ Bygge opp og styrke landbruksinstitusjoner, infrastruktur og irrigasjonssystemer.

■ Investeringer som kan bidra til å redusere sult og underernæring, som støtte til utdanning – særlig for kvinner, vann- og sanitær og helsetjenester. ■

Fortsatt dyre matvarer

Klimaendringer, befolkningsvekst, en stadig voksende middelklasse, etterspørsel etter biodrivstoff og spekulanter som kjøper opp råvarer er alle faktorer som påvirker dagens matvaresituasjon.

De siste seks årene har forbrukerne opplevd at prisene på basisvarer som hvete og ris er blitt tredob-

let. Forskningsinstituttet International Food Policy Research Institute (IFPRI) tror at kornprisene vil fortsette å stige med 30 til 50 prosent innen 2050.

I samme periode anslår IFPRI at kjøttprisene vil øke med ytterligere 20-30 prosent. ■

Husdyrbøndene i den nordvestlige delen av Kenya er svært hardt rammet av langvarig tørke. I Turkana er 70 prosent av befolkningen nå avhengig av nødhjelp. FOTO: STEPHEN MORRISON, SCANPIX/EPA

- Må få beskyttelsestiltak for å sikre mat

– For å brødføre verdens befolkning må landbrukspolitikken i utviklingsland legges om, sier seniorrådgiver i Utviklingsfondet, Aksel Nærstad.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Han mener at å satse på et industrielt monolandbruk ikke er bærekraftig.

– I stedet bør en skape et landbruk som er variert, som kan klare seg uten innsatsvarer som kunstgjødsel – kort sagt: en bærekraftig landbruksutvikling, mener Nærstad (bildet) som nylig deltok på FN-møtet om matsikkerhet i Roma.

Endrede handelsregler. Utviklingsfondet mener dessuten at frihandelskravet til Verdenshandelsorganisasjon, Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF)

fra 1980-tallet, må fjernes.

– Landene må selv få bestemme om de vil ha beskyttelsestiltak slik at de kan sikre mat til egen befolkning. Derfor må det også bli endringer i internasjonale handelsregler slik at de støtter produksjon til egen befolkning, mener Nærstad.

Mer penger. Siste ingrediens i Utviklingsfondets oppskrift for ny landbruksutvikling er ifølge Nærstad mer penger til landbruksutvikling i Sør – både fra bistandsgivere og at utviklingslandene selv bruker en større del av statsbudsjettet til landbruk.

– I 2003 erklærte landene i Den afrikanske unionen, AU, at de lovet å øke andelen av statsbudsjettet som

skulle gå til landbruk til ti prosent. Bare et fåtall land har klart dette målet, sier Nærstad.

Han viser også til at den internasjonale bistanden til landbruk har sunket. I 1980 utgjorde bistand til landbruk 17 prosent av offentlig bistand (ODA). I dag ligger internasjonal bistand på om lag fire prosent – den samme utviklingen gjelder for Norge.

Mål om ti prosent. FNs High Level Task Force anbefalte i april i år at alle industriland burde øke satsingen på landbruksutvikling til ti prosent av bistandsbudsjettet innen fem år.

FNs mat- og landbruksorganisasjon, FAO, har denne høsten flere toppmøter hvor de setter søkelys på verdens matsikkerhet. Samtidig forsøker FAO å få fortgang i givelandenes krav om å reformere FAO for å få en mer effektiv og slagkraftig FN-organisasjon. ■

Aksel Nærstad, Utviklingsfondet.

Landene må selv få bestemme om de vil ha beskyttelsestiltak.

Aksel Nærstad, Utviklingsfondet.

MATVARESIKKERHET

NOTISER

Tyve spesielt klimautsatte byer

En ny rapport om klimaendringer laget av tenketanken Centre for Global Development (CDG), regner opp de tju byene i verden som er mest utsatte for negative konsekvenser av klimaendringene.

De 20 byene er: Manila, Alexandria, Lagos, Monrovia, Karachi, Aden, Jakarta, Port Said, Kulna, Kolkata, Bangkok, Abidjan, Cotonou, Chittagong, Ho Chi Minh, Yangon, Conakry, Luanda, Rio de Janeiro og Dakar, melder IRIN.

Byene vil få enorme problemer dersom antagelsene til tenketanken slår til – nemlig at havet stiger med én meter og intensiteten på de sterkeste stormene øker med ti prosent. ■

Våpen dreper to tusen hver dag

I gjennomsnitt dør omkring to tusen mennesker hver dag i væpnede konflikter i verden, melder 12 aktivistorganisasjoner og ber stater om å starte forhandlinger for å regulere våpenhandelen i verden. FNs generalforsamling har startet med å lage et utkast til en resolusjon for å lage en plan for arbeidet som skal ende opp med en traktat i 2012. Oxfam sier at siden mange av verdens regjeringer bestemte seg for å regulere den globale våpenhandelen i 2006, har 2,1 millioner mennesker dodd som en direkte eller indirekte følge av væpnet konflikt, skriver Alertnet. ■

Svineinfluensa i flyktningleir

I Kenya har minst 21 mennesker dodd av H1N1-viruset i to av de største flyktningleirene, melder Alertnet. I verdens største flyktningleir, Hagadera i Dadaab, er 16 mennesker smittet og mangel på ressurser gjør helsesituasjonen svært vanskelig. For å unngå spredning har man satt opp isolasjonsavdelinger på sykehusene i leirene og laget flere håndvaskestasjoner. ■

Tsjad-sjøen krymper

Det som en gang var en av verdens største innsjøer, Tsjad-sjøen vest i Afrika, er blitt 90 prosent mindre siden 1963. Fra å være på størrelse med Israel er sjøen nå mindre enn øya Mauritius i Det indiske hav.

FN sier, ifølge Alertnet, at millioner av mennesker som har levd av og rundt sjøen nå er tvunget ut i en vanskelig situasjon og må kjempe for å overleve.

Ifølge FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO) er årsaken klimaendringer og befolkningspress. ■

Presidentens mann

Tomm Kristiansen forteller om sine to år med presidenten i Sør-Sudan

– Det siste Salva Kiir ønsker er en ny krig. Det samme tror jeg gjelder for al-Bashir i Khartoum. Begge innser hvor ødeleggende en ny krig mellom nord og sør vil være. Det sier journalist og informasjonsrådgiver Tomm Kristiansen etter to år i tett samarbeid med Sør-Sudans president. I sin nye bok «Presidentens mann» forteller han om oppholdet i Sør-Sudan.

SØR-SUDAN

■ GUNNAR ZACHRISEN

NRKs tidligere Afrika-korrespondent Tomm Kristiansen overrasket mange høsten 2006. Da ble det kjent at den kritiske journalisten skulle bli informasjonsrådgiver for en tidligere geriljaleder. Etter fredsavtalen i Sudan året før hadde denne geriljalederen – Salva Kiir – inntatt regjeringkontoret i hovedstaden i Juba, som ny president i Sør-Sudan og visepresident i Sudans samlingsregjering. Det var her Kristiansen skulle bistå Kiir med gode råd om å takle lokal opinion og internasjonale medier, finansiert med demokratimidler av FNs utviklingsprogram.

– Å skifte side var egentlig en enkel sak. Sør-Sudan hadde hatt min personlige sympati i så mange år at jeg følte meg ett med frihetskampen, sier Kristiansen i dag.

Nå gir han sin beretning om livet i den støvete hovedstaden Juba og nærkontakten med Salva Kiir og de andre toppene i det nye Sør-Sudan, landet som mottar mer norsk bistand enn noe annet afrikansk land.

Ukorrupt leder. – I boka «Presidentens mann» deler du ut karakteristikk – både positive og negative – av en rekke enkeltpersoner som du møtte under dine år i Sør-Sudan. En som bare får positiv omtale er presidenten selv, Salva Kiir?

– Det fremgår jo av boka at han i noen politiske saker har trådt feil. Men som person har jeg bare positivt å si om han. Salva Kiir er på mange måter en uoppdaget statsleder i Afrika. En lavmælt mann, men elsket av sitt folk. En ukorrupt leder. I et kjempestort land med ekstreme utfordringer.

Tross dette holder han nervene under kontroll, understreker Kristiansen.

– Vi må huske hva han står overfor: Oppgaven er å bygge opp et land fra ingenting, mens han skal takle utfordringene fra blant andre al-Bashirs regime i Khartoum, Darfur-konflikten og Herrens motstandshær.

Har blod på hendene. – Samtidig er han vel en som, i kraft av sin SPLA-fortid, har mange liv på samvittigheten? Kan vi stole på at fred og forsoning heller enn militære virkemidler blir løsningene framover?

– Dette var et gjennomgående tema i våre samtaler i de to årene jeg jobbet for ham. Han har blod på hendene, som alle andre militære ledere som har vært med i en krig, og det bør vel også sies: akkurat som Norge også har det når vi driver krig i Afghanistan. Men en som har deltatt i krig i mer enn tjue år, som Salva Kiir, han opplever også verdien av

Tomm Kristiansen tilbrakte to år i Juba i Sør-Sudan. Hver morgen fikk han noen små minutter til å gi president Salva Kiir råd om hvordan han burde takle presse

En som har deltatt i krig i mer enn tjue år, opplever også verdien av fred sterkere enn andre.

Ordforklaringer:

SPLA – Det sudanske folkets frigjøringshær (SPLMs militære fløy)

SPLM – Det sudanske folkets frigjøringsbevegelse

Salva Kiir overtok som leder av frigjøringsbevegelsen SPLM etter John Garangs død. Etter fredsavtalen ble han både president i Sør-Sudan og visepresident i Sudans samlingsregjering.

FOTO: SCANPIX/AP / J. SCOTT APPLEWHITE

fred sterkere enn andre. Det siste den mannen ønsker er en ny krig. Det samme tror jeg gjelder al-Bashir i Khartoum. Begge innser hvor ødeleggende en ny krig mellom nord og sør vil være.

– Salva poengterer ofte at freden er det største som SPLA og SPLM har erobret. Men han vet også at det kan gå galt. Derfor bygger Sør-Sudan også opp en hær som er sterkere enn SPLA-geriljaen noen gang var under

krigen – med bedre trente soldater og mer moderne våpen. Jeg synes det blir feil når vestlige lands ledere omtaler dette som «farlig opprustning», mens de selv bruker ordet «modernisering» når de styrker sine egne hærer.

Kompromisser. – Så du mener vi nå endelig har funnet fram til en rakrygget og ærlig afrikansk statsleder som bare vil sitt folk vel?

– Rakrygget, ja. Moralsk, ja. Samtidig må han jo vokte sitt politiske liv. Han har folk rundt seg han må ta hensyn til. Og det er etniske motsetninger. Han har jo et overordnet behov for å holde seg ved makten. Derfor må han også inngå noen kompromisser som kanskje ikke alltid er i tråd med overordnede mål, men jeg har ikke sett noe svik i den mannen. Heller ikke noe misbruk av penger eller misbruk av makt.

Omar al-Bashir er Sudans president. I mars i år ble det utstedt arrestordre mot ham fra Den internasjonale straffedomstolen i Haag.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

sidentvalg.

- I Norge tenker vi gjerne «begge kjønn må med, alle landsdeler må være representert» - med basis i egalitære nordiske tradisjoner. I disse samfunnene derimot er selve ideen om jevnbyrdighet mellom mennesker en moderne tanke - som har kommet utenfra. Jeg er derfor imponert over at de selv er bevisst sin praksis og tar det opp som et politisk problem. Jeg har også opplevd ved noen anledninger, når familie-medlemmer har ligget an til å bli ansatt, at de selv har konkludert med at det ikke går.

Viktig bistand. - Ikke noe annet land i Afrika har mottatt mer bistand fra Norge de siste årene? Har bistanden bidratt til noe positivt?

- Ja, det har det selvsagt. Barn går på skole og blir vaksinert mot livsfarlige sykdommer. Kvinner har fått brønner så de slipper å gå timevis for å hente vann. Sykehus er blitt bygget. Mange konkrete ting har det blitt noe av. Men så kan man selvsagt spørre: Hva burde en vaksinesprøyte koste - og hva koster den i Sør-Sudan? Blir det unødig dyrt?

- Dessuten er det mange typer bistand. UNDP-pengene, som finansierte min stilling, var ledd i en type bistand som jeg tror er blant de aller viktigste - bistand til godt styresett. Blant annet styrking av fengselsvesen og politi. Men det er også en type bistand som det er veldig vanskelig å måle effekten av. Tilsva-

rende er Norge tungt inne med rådgivning på oljesektoren, et svært nyttig bidrag. Men det er heller ikke noe som synes og kan fotograferes.

Ran heller en bank! - Mange vil mene at Sør-Sudan er blitt et kronksempel på et enormt internasjonalt bistandsbyråkrati som lite makter å få til på bakken?

- Hensikten med flergiverfond og samordning var jo det motsatte, å skape effektiv bistand uten så mange givere, men det har endt med et enormt tungrodd byråkrati. Delvis kan det skyldes at det har vært vanskelig å rekruttere de mest kompetente folkene til en utpost som Juba i Sør-Sudan. Her sitter det uerfarne og inkompetente folk som har tatt med seg alle reglene de nettopp har lært i New York og Washington. Å få penger ut av dette systemet til tiltak for folk flest har vist seg vanskeligere enn å rane en bank!

- FN-organisasjonen som finansierte din stilling - UNDP - var intet unntak?

- UNDP er også en organisasjon med mye innebygget treghet. Kontroll er viktig, derimot er det lite diskusjon om effektivitet og hvilken retning man beveger seg. Så lenge man opptrer korrekt og kontrollerbart i forhold til regelverket, går alt bra. Selv om de ansatte brukte en tredjedel av tida på «personlig administrasjon», var det ingen som protesterte. Den ekstraordinære innsatsen man gjør i jobben kan derimot bli farlig for ens egen karriere. Viser du litt kreativitet for å få gjort ting

mer effektivt, vil du raskt få problemer.

Partiets mann. - Du skriver i boka at samlingsregjeringen mellom nord og sør egentlig ikke er noe samarbeid?

- Den fungerer ikke som noen regjering, og beslutningene treffes andre steder. Men den representerer en mulighet for at ministrene fra nord og sør kan treffes og utveksle synspunkter. Når Salva Kiir tar ordet i regjeringssmøter i Khartoum er det i praksis formannen i partiet SPLM som taler, ikke visepresidenten i Sudan. Han tar heller ikke ansvar for hva regjeringen gjør i Darfur. Tilsvarende vil de øvrige ministrene fra Sør-Sudan også ha en svært begrenset innflytelse over beslutningene i Khartoum.

- Har samlingsregjeringen bidratt til en forsoning?

- Jeg vil heller si at den har bidratt til en felles forståelse av hvordan problemer bør løses. Det har vært den viktigste effekten av samlingsregjeringen. Samtidig er det interessant å se at Salva Kiir og al-Bashir har utviklet en betydelig gjensidig respekt, og legger innsats i å omtale hverandre i positive ordelag.

Vil løsrives. - Er det åpenbart at det går mot en løsrivelse og to nasjoner?

- Dette er jo alle spørsmålsmor i Sudan for tiden! Nord har gjort lite for å sjarmere noen i Sør. Hvilke fordeler har egentlig folk i Sør av å være en del av Sudan? Freden har jo ikke vart så lenge, og alle i Sør har minner om angrep fra Nord gjennom tju år med krig. De har opplevd blod og helvete fra barnsben av og opp til høy alder! Så når folkeavstemningen kommer, vil folk fra Sør gå for løsrivelse. Faren da består i at Sør vil reise med hele oljebrennen, og det vil jo ikke Nord godta.

- I boka omtaler du Sør-Sudan som «starten på et folkestyre»? Hvilke spører det du har funnet?

- SPLM har hatt noen idealer om å skape en demokratisk stat, en stat som er fri for undertrykkelse, fri for sharia, som tar opp i seg deler av det de har lært av skandinaviske venner. Men samtidig er det jo en statsdannelse som starter helt fra null. Den har en befolkning som aldri har avgitt en stemme eller deltatt i en statsadministrasjon. De mangler erfaringer om viktigheten av innsyn og hvordan politiske prosesser bør gjennomføres, sier Kristiansen. ■

Dette er en statsdannelse som starter helt fra null.

Tomm Kristiansen: - Haag-domstolen ødela for fred i Uganda

UGANDA

I sin nye bok kritiserer Tomm Kristiansen det internasjonale samfunnets rolle under forhandlingene i Sør-Sudan med den ugandiske opprørsgruppen Lord's Resistance Army (LRA).

Hovedanklagene går på at Vesten har stått altfor hardt på at LRAs ledere skal stevnes for Den internasjonale straffedomstolen i Haag. Dette har hindret en fredsløsning, mener Kristiansen.

Katastrofalt. - Den internasjonale straffedomstolen ICC er utvilsomt en viktig internasjonal institusjon, og det er juridisk korrekt å gå etter

lederskapet i LRA. Men konsekvensen av det er en politisk og humanitær katastrofe, fastslår den tidligere NRK-korrespondenten.

Han mener at så lenge det henger en arrestordre over hodene på Joseph Kony og andre LRA-ledere, er det urealistisk at de vil komme frivillig ut av skogen i Kongo.

- Tilsvarende virker også arrestordren på al-Bashir til å destabilisere Sudan og true fredsavtalen mellom Nord og Sør. Og det forsøper forholdet mellom Sudan og FN.

Kristiansen mener ICC allerede har havnet i en situasjon der den i all hovedsak oppfattes som et red-

Konsekvensen er en politisk og humanitær katastrofe.

Tomm Kristiansen, eks-rådgiver i Sør-Sudan.

skap for Vesten. Han viser til at samtlige av domstolens anklagede så langt er afrikanere, mens det er ingen amerikanere, europeere eller asiater.

Uganda fikk nei. - Det er i denne sammenheng også påfallende at ICC ikke har vært lydhør for noen av de innspillene som har kommet fra Uganda. Landet har foreslått å stille LRAs ledelse for en tradisjonell afrikansk domstol. I en slik domstol vil straff ikke være det sentrale, oppgjør og forsoning. Dette er i tråd med den afrikanske ubuntu-tradi-

sjonen, sier Kristiansen.

Han viser til at Joseph Kony har gitt signaler om at han ville ha vært villig til å stille opp til en rettssak for en slik domstol, men at ICC har avvist det.

- Jeg tror åpenhet for en afrikansk løsning kunne skapt fred i Uganda, sier Kristiansen.

Bistandsaktuelt har intervjuet ham på telefon fra Geneve, der han for tida er kommunikasjonsrådgiver i ACT International, et internasjonalt nettverk som samordner arbeidet til 135 kirkelig baserte bistandsorganisasjoner. ■

— Sudan vil bli olje-importør

Norsk oljerådgiver mener nye oljedata vil få følger for forhandlinger

Sudan har en avtagende olje-produksjon, og med mindre det gjøres nye store funn vil landet i løpet av få år bli nettoimportør av olje. Sør-Sudan har betydelig større oljeressurser enn Nord. Oljerikdommen i den konfliktfylte grenseprovinnsen Abyei er betydelig overvurdert.

■ GUNNAR ZACHRISEN

SUDAN Dette er blant påstandene som framsettes i eks-NRK-korrespondenten Tomm Kristiansens nye bok om Sør-Sudan, og de er basert på analysedata som vil kunne ha vidtrekkende konsekvenser for den videre fredsprosessen i landet.

I 2011 skal Sør-Sudan ha folkeavstemning om et ja eller nei til å være en del av Sudan. Alle tror i dag at de afrikanske folkene i sør vil si ja til løsrivelse. Dersom det skjer, og oljepåstandene i boka er riktige, er det grunn til å frykte at araberne i Nord vil ha sterke grunner til å motsette seg en løsrivelse. For det er i områder med uklare grensedragninger og i Sør at de store oljebrønnene vil finnes i de neste tiårene.

«I dag deler de oljen likt, men dersom sør vil ha løsrivelse mister Khartoum mesteparten av sin økonomi», skriver Tomm Kristiansen.

Fri tilgang på data. Kilden for informasjonen er den norske diplomaten og oljerådgiveren Anders Hannevik. Som rådgiver både for Nord- og Sør-Sudan har han hatt adgang til Oljdepartementene i Khartoum og Juba. Der har han hatt en unik tilgang til et bredt datamateriale om produksjon, ressurser og inntekter fra petroleumssektoren i landet.

– Norge nyter stor tillit hos begge parter. Jeg kommer og går som jeg vil, og jeg får stort sett se alle data jeg ber om, forteller Hannevik på telefon fra Khartoum.

Ifølge Hannevik har Sudans oljeeksperter gode data, men begrenset kompetanse på analyse. Derfor har regjeringene både i Khartoum og Juba etterspurt Hanneviks kompetanse – og blitt overrasket over konklusjonene hans. Det er konklusjoner han har presentert for både ministere og embetsmenn.

Skvetter til. – De fleste har vært klar over at oljeproduksjonen i Sudan snart vil være på vei nedover, men de skvetter til når de får forklart hvor dramatiske følger det kan få på inntektssiden, sier han.

Den erfarne oljerådgiveren, med 20 års erfaring fra bransjen, viser til at nesten 95 prosent av eksportinntektene til Nord-Sudan kommer fra olje. Derfor er det sjokkerende nyheter for toppolitikere og embetsmenn når Hannevik konkluderer med at Sudan allerede om 6-8 år kan være nettoimportør av olje.

– Det vil bety et dramatisk fall i inntekter for landet, fastslår Hannevik.

Abyei-myte. Det han har hatt å fortelle om provinsen Abyei har også overrasket de lokale samfunnsoppene, blant dem Sudans visepresident Ali Osman Taha og Sør-Sudans

Det vises ofte til «Abyeis rikdom», men faktum er at det ikke er så mye olje i den omstridte provinsen. Bildet viser flyktninger etter kamphandlingene i juni 2008.

visepresident Riek Machar. Senest i fjor sommer var det krigshandlinger i Abyei, som av mange er blitt omtalt som Sudans oljerike skattkammer. Men den populære oppfatningen om «Abyeis oljerikdom» er delvis feil – og den vil bli mer og mer utdatert for hver dag som går, ifølge den norske oljerådgiveren.

– Abyei har vært et kjerneområde i hele konflikten mellom nord og sør. Samtidig har de fleste uttalt seg som om hovedproduksjonen av olje kom derfra.

– Det er jo feil, fastslår Hannevik. Han viser til at Abyei i dag står for bare rundt 15 prosent av landets totale produksjon, og produksjonen er for langt over toppen.

– Etter 2011 vil under ti prosent av landets oljeinntekter komme fra denne provinsen. Dette har jeg understreket overfor partene, siden det er et svært viktig poeng å ta med seg til forhandlingsbordene, sier Hannevik.

Rom for kompromisser. Oljerådgiveren tror at den synkende økonomiske tyngden av Abyei vil kunne bli et viktig poeng i framtidige forhandlinger. Kanskje vil dette kunne gi grunnlag for kompromisser mellom Nord og Sør? «Salva kunne for eksempel tilby Khartoum all oljen, mot at sør fikk retten til landområdene. De kunne gi bort en halvtom tank», skriver Tomm Kristiansen i boka.

Hannevik vokter Norges rolle som nøytral part i forhandlingene og sier at han ikke ønsker å være så konkret i sine råd.

Men han er enig i at råderetten over oljeressursene vil være et helt sentralt spørsmål i framtidige forhandlinger.

– Innenfor oljesektoren er Nord og Sør-Sudan helt avhengige av hverandre. Det meste av reservene er i sør, mens så godt som all infrastrukt-

turen er i nord. Det er derfor i begge parter interesse å finne felles løsninger for den videre utviklingen av denne sektoren. Dette vil gjelde uansett hvilket utfall det blir av folkeavstemningen i 2011, sier han.

I framtidige forhandlinger mener den norske oljerådgiveren at det er naturlig at partene diskuterer overgangsordninger, samt frikobling av oljefordeling og grensediskusjoner.

– Det er uansett partene selv som til slutt må bli enige om den endelige løsningen, understreker han.

– Vi har tilbudt oss å assistere partene i videre diskusjoner. Dette arbeidet vil bygge videre på Norges innsats som rådgiver gjennom flere år. Samtidig vil vi trekke på norsk og annen internasjonal erfaringer når det gjelder fordeling av oljeressurser, sier han.

Olje for utvikling. Den norske oljerådgiveren har opptrådt som rådgiver innenfor områdene miljø, ressurs- og finansforvaltning både i Sør og Nord. I tillegg bidrar han i oppbygging av lokal kompetanse. Det er særlig i sør at denne kompetansen er lav.

En av oppgavene har vært å kontrollere at ikke noen av partene tilrner seg mer av inntektene enn den halvparten de skal ha rett til ifølge fredsavtalen. Det har vært en uttrykt frykt fra sørsudansk side.

– Foreløpig har vi ikke sett noen indikasjoner på at produksjonstallene blir manipulert, sier Hannevik.

Arbeidet hans er finansiert av bistandsmidler fra Det norske Olje for utvikling-programmet. I tillegg til Hannevik benytter ambassaden i Khartoum innleid konsulenthjelp fra oljebransjen. Nylig ble det også opprettet en oljekonsulentstilling i Juba som skal hjelpe til med å bygge opp oljekompetansen overfor statsapparatet i Sør-Sudan. ■

NOTISER

Madagaskars dyreliv er truet

Den politiske uroen i Madagaskar truer øyas biologiske mangfold. Som følge av manglende kontroll får smuglere selge sjeldne dyrearter ut av landet til europeiske og asiatiske samlere, melder Washington Post.

Også trær er attraktive for smuglerne. – Da krisen eksploderte var ikke Madagaskar lenger noen rettstat, sier Herve Bakarizafy, direktør for en av nasjonalparkene i Madagaskar. Parken måtte stenge i to måneder i år på grunn av gjenger som felte hundrevis av rosetrær i en skog som blant annet rommer 11 arter lemurer som er truet med å ble utryddet.

Madagaskar har et unikt dyreliv. Etter at øya ble delt fra fastlands-Afrika for over 160 millioner år siden, har den vært et biologisk laboratorium med tusenvis av planter og dyr som ikke eksisterer noe annet sted. ■

Flere landløse i Kambodsja

Ti prosent av Phnom Penhs 1,3 millioner innbyggere har blitt kastet ut av sine hjem siden 1990, ifølge den kambodjanske organisasjonen Licadho, rapporterer IRIN.

På landsbygda har gruppen som har mistet jorda si økt fra 13 prosent i 1997 til 25 prosent i 2007, ifølge organisasjonen Babsea. – Statens dårlige forvaltning av jord rammer fattige kambodjanere, sier leder for Babsea, David Pred. Årsaken til fordrivingen av mennesker er blant annet at private investorer bygger hoteller og skyskrapere i Phnom Penh, skriver nyhetsbyrået IRIN-News. Både på landsbygda og i byen dreier det seg om at eiendomsrettighetene er uklare etter at mange jorrdokumenter ble ødelagt under Røde Khmer-regimet. ■

Legemiddelsjef fengslet for forgiftning av barn

Lederen for et legemiddelselskap i Bangladesh er arrestert, siktet for å være medskyldig i å ha forgiftet 28 barn med giftig paracetamol-sirup. De døde barna er alle mellom elleve måneder og tre år, og døde etter at de fikk medisinen tidligere i år, melder BBC.

Leger bekrefter at væsken inneholdt diethylene glycol. Kjemikaliet som vanligvis blir brukt i tekstilindustrien, ble blandet med paracetamol fordi det er billigere enn den oppløsningen man vanligvis bruker i slik medisin.

Barna døde av nyresvikt i løpet av seks uker etter inntaket. Alle ofrene bodde i det østlige distriktet Brahmanbaria. ■

— FN mangler lederskap og mot

Forskere mener FNs rolle som premissleverandør må styrkes

– FN har spilt en avgjørende rolle som idéleverandør. FN i dag mangler imidlertid både lederskap og intellektuelt mot, sier Richard Jolly, professor i Development Economics og tidligere FN-ansatt. Han er en av forfatterne bak en ny bok om FN.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

FN Sammen med forfatterkollegaer Louis Emmerij og Thomas G. Weiss, professorer i henholdsvis Development Economics og Political Science, har han skrevet boka «UN ideas that changed the world». Prosjektet ble igangsatt av tidligere generalsekretær Kofi Annan.

– 80 prosent av FNs budsjetter og ansatte brukes for å fremme sosial og økonomisk utvikling. Likevel har denne delen av FNs historie vært svært dårlig dokumentert, sier Jolly.

Boka er en del av United Nations Intellectual History Project, er historierprosjekt som har samlet FNs intellektuelle historie i til sammen 16 bøker og en CD med intervjuer med 179 av FNs historiske nøkkelpersoner.

– Det meste av oppmerksomheten har vært rettet mot FNs sikkerhetspolitiske og politiske rolle, noe som gir et skjevt bilde av FN-organisasjonens samlede innsats, mener Jolly, tidligere Unicef-arbeider og en av arkitektene bak UNDPs årlige Human Development Report. Hvordan FN nettopp på 1990-tallet fremmet viktigheten av menneskelig utvikling – i tillegg til økonomisk og sosial utvikling – er én av FN-suksessene som boka løfter fram.

Avgjørende ideer. Andre avgjørende «FN-seire» er hvordan organisasjonen blant annet har fremmet viktigheten av menneskerettigheter for alle, kvinners rettigheter, globale mål for utvikling – nå sist ved Tusen-

Kritikken mot nåværende generalsekretær **Ban Ki-moon** er krass i en ny bok om FN. – **Kofi Annan** var general og sekretær, Ban Ki-moon er bare sekretær, sier Richard Jolly som er en av forfatterne.

FOTO: SCANPIX, EPA, MARK GARTEN

årsmålene, en utviklingspolitikk som kombinerer økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon, betydningen av fred og sikkerhet for det enkelte mennesket og bærekraftig utvikling.

– Ingen ting har større innflytelse enn en idé som verden er moden for å sette ut i livet, sier Jolly.

Han mener FNs styrke har vært å komme med ideene i forkant av utviklingen, og at FNs fokus på moral, verdier og etikk på sitt beste har bidratt til konkrete tiltak.

FN er i dag mer en byråkratisk institusjon enn et kreativt senter.

Thomas G. Weiss,
forfatter.

– FN har bidratt til å endre måter å tenke utvikling på, fastslår han.

– Det har ikke Verdensbanken eller Det internasjonale pengefondet, IMF.

Krass Bretton Woods-kritikk. De tre forfatterne er ramsalte i sin kritikk av Verdensbanken og IMF – ikke minst strukturtilpasningsprogrammene på 1980-tallet.

– At majoriteten av giverlandene fulgte Washington-konsensusen i sine bistandsprosjekter, er en skan-

dale. FN hadde rett i sin kritikk. Prisen som to milliarder av jordas befolkning har måttet betale, har vært høy, fastslår Jolly.

Han mener FN på sin side må ta kritikk for ikke å ha stått hardere på for å overbevise bistandsgiverne om at politikken med strukturtilpasningsprogrammer var feilslått.

Dårligere kvalitet. Når forfatterne så oppsummerer FNs betydning som utviklingsaktør, er konklusjonen at «regnskapet viser et lite pluss» og at «dersom verdensorganisasjonen fortsatt skal være levedyktig, så er det essensielt at FN foretar drastiske forandringer i forhold til prioriteringer og lederskap».

– FN viste modigere lederskap på 1960- og 70-tallet enn i dag, mener Jolly.

Han får støtte fra Emmerij og Weiss.

– Inntrykket er at FN i dag er mer en byråkratisk institusjon enn et kreativt senter, sier Weiss, som under lanseringen av boka på Norsk Utenriks-

politisk Institutt (NUPI) åpent kritiserte dagens generalsekretær, Ban Ki-moon.

– FNs tidligere generalsekretær Kofi Annan tolererte at folk var uenig med han, og var åpen for diskusjoner. Det er ikke tilfellet med dagens generalsekretær. Han er dessuten mye mer sekretær enn general, sier Weiss. ■

Les en lengre versjon av denne saken på www.bistandsaktuelt.no

Richard Jolly.
FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

De skandinaviske landene er mest utviklingsvennlige

Norge havner bak Sverige og Danmark i en ny ranking av hvilke rike land som gjør mest for verdens fattige. Liten samhandel med utviklingsland er en viktig årsak.

■ JAN SPEED

NY RANKING Norge, Nederland og New Zealand deler tredjeplassen på listen som er laget av det anerkjente Center for Global Development i Washington.

«Forpliktelse til utvikling»-indeksen måler nasjonale tiltak på sju politiske områder som er viktige for utviklingslandene: Bistand, handel, investeringer, migrasjon, miljø, sikkerhet og teknologi. Det politiske engasjementet til 22 rike land vurderes hvert år.

Lite handel. Det er ikke mange poeng som skiller landene som ligger øverst på listen: Sverige topper med 7,0 i gjennomsnitt, Danmark med 6,7 er på andre plass, mens landene på tredjeplass har 6,6 poeng i

gjennomsnitt. De skandinaviske landene skårer alle høyt når det gjelder bistand, men Norge taper mye på at landet har lite handel med land i Sør.

Som tidligere år kritiserer CGD Norge for høye avgifter på landbruksprodukter fra fattige land. Disse avgiftene er det dobbelte av EU-gjennomsnittet.

Noe overraskende er Norge best i klassen når det gjelder miljøinnsats. Landet får poeng for at utslipp av klimagasser i perioden 1997-2007 har vært begrenset selv om økonomien har vokst. Norges høye bensinavgifter blir også trukket fram som et pluss.

Puslete prosjekter. Norges skårer høyt på bistand, men får indirekte kritikk for å «bidra til prosjektvekst i bistandsavhengige land ved å finansiere prosjekter som ofte er små».

Ingen av de største industrilandene er blant de første ti i rankingen. Verdens rikeste land, USA, havner på 17. plass. Japan og Sør-Korea er landene som har minst engasje-

I en stadig mer sammenvevd verden kan ikke rike land isolere seg fra global fattigdom og usikkerhet.

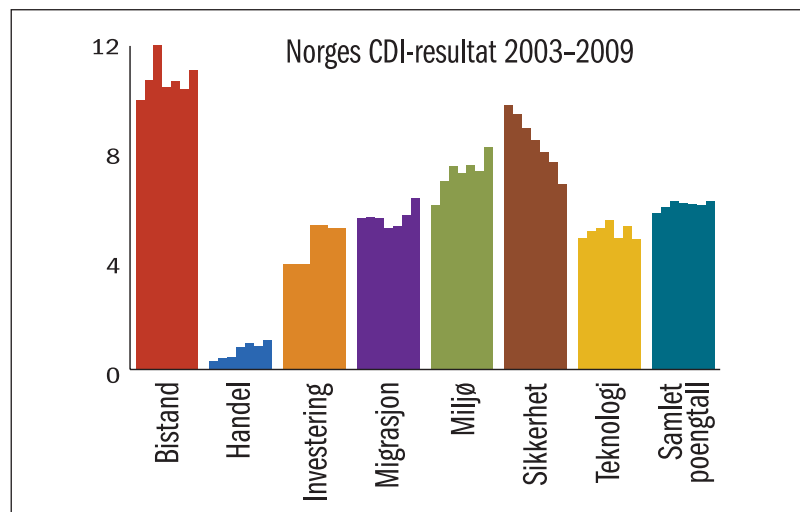
Nancy Birdsall,
leder av Center for Global Development.

ment til fordel for fattige land. Begge landene gir lite bistand. Det eneste de skårer høyt på, er investeringer i utviklingsland og teknologioverføring.

– I en stadig mer sammenvevd verden kan ikke rike land isolere seg fra global fattigdom og usikkerhet. Fattigdom og svake institusjoner er

årsaken til den globale helsekrisen, sikkerhetstrusler og økonomisk ustabilitet. Dette er en trussel for oss alle, sier CGD-senterets leder, Nancy Birdsall.

Senteret er en uavhengig tankesmie og forskningsinstitutt med mål å redusere global fattigdom. ■

Afrika vil inn i atomalderen

Ti land ønsker å bygge kjernekraftverk

Afrikanske land ønsker å satse på kjernekraft. World Energy Outlook og World Development Report tror atomenergi må til for å skape klimavennlig utvikling. Norge er skeptisk.

ENERGI

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Dersom den globale temperaturstigningen skal stoppe på to grader, krever det et dramatisk skifte fra fossile energikilder til fornybar energi og kjernekraft, fastslår World Development Report fra Verdensbanken.

Kjernekraftens andel av verdens elektrisitetsproduksjon må øke 20 til 50 prosent for at det skal være realistisk å nå målet, framgår det av World Economic Outlook fra Det internasjonale energibyrået (IEA).

De prestisjetunge rapportene, som begge kom denne måneden, bekrefter den fornyede interessen for kjernekraft. 53 nye kjernekraftverk er på trappene, ifølge Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA). Kina har planene klare for 16 nye kjernekraftverk. India har seks på gang. Pakistan og Argentina skal bygge hvert sitt. Nå varsler en rekke afrikanske land at de også vil være med på atomrenessansen.

Energikrise. Sør-Afrika er i dag det eneste landet i Afrika som produserer strøm fra kjernekraft. Men det ser ut til at det vil endre seg. Den politiske ledelsen i land som Uganda, Namibia, Ghana og Kenya har sagt de ønsker å satse på atomenergi. Tanzania opprettet nylig en atomenergikommisjon. Kommisjonen skal være ansvarlig for sikker og fredelig bruk av atomenergi. Nigeria signerte tidligere i år en avtale med Russland om atomsamarbeid. Sammen skal de bygge kjernekraftverk og hente ut uran.

For de afrikanske landene er det ikke først og fremst klimakrisen som er grunnen til at de nå ønsker seg kjernekraft. Store deler av Afrika lider under en prekær mangel på energi, samtidig som oljeprisen er høy og ustabil. Dette har store konsekvenser for vanlige husholdninger, offentlig virksomhet og næringsliv, ifølge seniorrådgiver Tor Morten Svene i Norads energiavdeling.

IMF har anslått at strømmangel har redusert veksten i Ugandas økonomi med flere prosentpoeng de siste årene. Klimaendringene har ført til mindre vann i Victoriasjøen og dermed frykt for svikt i vannkraften, ifølge avisen East Africa. Dette gjelder også Kenya.

Mangler strøm. – Vi mangler kontinuerlig strøm, og med klimaendringer tyder alt på at vi må gå vekk fra avhengighet av vannkraft hvis vi skal være selvforsynt, sa den kenyanske visepresidenten Kalonzo Musyoka til avisen The Standard nylig.

Landet har bedt om bistand fra Det internasjonale atomenergibyrået for å bygge ut kjernekraft som kan øke kapasiteten med hundre megawatt i nær fremtid. Under et besøk i landet i juli sa fredsprisvinner og generaldirektør, Mohammed El Baradei, at atomenergibyrået vil stille med hjelp.

De fleste klimamodellene viser at andelen energi fra fossilt brenn-

Atomkraftverk i Sør-Afrika. Snart kan det bli flere kjøletårn spredd rundt på det afrikanske kontinentet.

stoff må gå ned fra 80 prosent i dag til mellom 50 og 60 prosent i 2050. Også utviklingslandene må tenke klimavennlig. Kjernekraft vil trenge en økning fra fem prosent i dag til mellom åtte og 15 prosent i 2050, ifølge World Development Report.

Mulig spredning fra sivile anlegg til atomvåpen, problemer med lagring av avfall og utilstrekkelige internasjonale regler for sikkerhet ved anleggene er noen av ankepunktene mot å satse på kjernekraft, sier rapporten. Tørke og varme kan også ramme produksjonen når vannkjølingen slutter å fungere, slik det gjorde under hetebølgen i atomstorkraften Frankrike i 2007.

De høye kostnadene er imidlertid det største hinderet for utviklingsland som vil satse på kjernekraft.

I Sør-Afrika har flere ikke-statlige organisasjoner dannet CANE, Coalition Against Nuclear Energy South Africa. Myndighetene gir massive subsidier til selskapet PBMRs utvikling av en «Pebble-Bed Modular»-reaktor, med en teknologi som markedsføres som neste generasjons kjernekraft. Det statlig eide energiselskapet Eskom er hovedin-

vestor, også et kinesisk og amerikansk selskap har satt penger i prosjektet. I tillegg planlegger sørafrikanerne å bygge nok en konvensjonell reaktor.

Ifølge leder Mike Kantey i CANE øker nå motstanden mot landets kostbare atomprogram.

– CANE hjelper lokalsamfunn og organisasjoner med å danne felles front mot dette marerittet, sier Kantey.

Kostbart. Ettersom Eskom mangler penger, er det myndighetene selv som finansierer nye investeringer i atomsektoren. Kantey frykter pengesluket.

– Hvis vi mislykkes med å stoppe dette, vil det bli en massiv og uholdbar statlig gjeld, med negative konsekvenser for helse og utvikling. Vi vil mangle penger til grunnleggende sosiale tjenester for millioner av fattige, sier Kantey.

Han tror hele planen for gjenoppbygging og utvikling etter apartheid kan settes på spill, og peker på et voksende raseri i befolkningen over manglende utvikling.

– Vi må satse på energieffektivisering, vindkraft, solenergi, bølge-

energi og naturgass i stedet, mener Kantey.

Han ber om støtte fra Norge.

– Vi håper på norsk støtte til arbeidet mot kjernekraft og utvinning av uran. Norge var en av de viktigste støttespillerne i kampen mot apartheid på 80-tallet. Vi ber våre nordiske partnere nok en gang om å hindre nykolonialistiske og destruktive krefter fra å ta over afrikanske økonomier med klimasaken som påskudd, sier Mike Kantey.

Negative Norge. Det internasjonale atomenergibyrået har arrangert flere konferanser om kjernekraft i Afrika. Norge støtter byråets arbeid, som har som mål å bidra til sikker og fredelig utvikling av atomenergi. Den norske holdningen til kjernekraft er likevel gjennomgående negativ.

– Jeg er svært skeptisk til atomkraft av flere grunner. Jo fattigere et land er, jo større grunn til bekymring er det. Men vi kan ikke reise rundt med en pekefinger og si hva land i verden må gjøre og ikke gjøre, sier Erik Solheim, som ennå ikke var klar som ny miljø- og utviklingsminister da denne saken ble skrevet.

Jeg er svært skeptisk til atomkraft av flere grunner. Jo fattigere et land er, jo større grunn til bekymring er det.

Erik Solheim, utviklingsminister.

NOTISER

Leter etter gode resultater av bistanden

80 prosent av befolkning støtter at Norge gir bistand til fattige land, 10 prosent er mot og 9 prosent svarer «vet ikke», viser en ny undersøkelse. Mange tror at Kongo er et viktig norsk bistandsland.

Det er ikke like mange som tror på positive resultater av norsk bistand. 47 prosent mener resultatene er positive. 25 prosent er negative, mens 28 prosent «vet ikke». Dette forklarer kanskje at det er nesten like mange som mener at norske bistandsorganisasjoner forvalter norske bistandskroner effektivt (29 prosent), som de som er skeptiske (28 prosent).

Undersøkelsen er gjort av Mediacom på oppdrag av Norad i forbindelse med høstens Norad-kampanje «Reisen tilbake» som skal fortelle om resultatene av norsk bistand. Meningene om norsk bistand er målt i ni ulike byer eller distrikter: Tromsø, Bodø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Arendal, Drammen, Fredrikstad, og Asker/Bærum/Oslo.

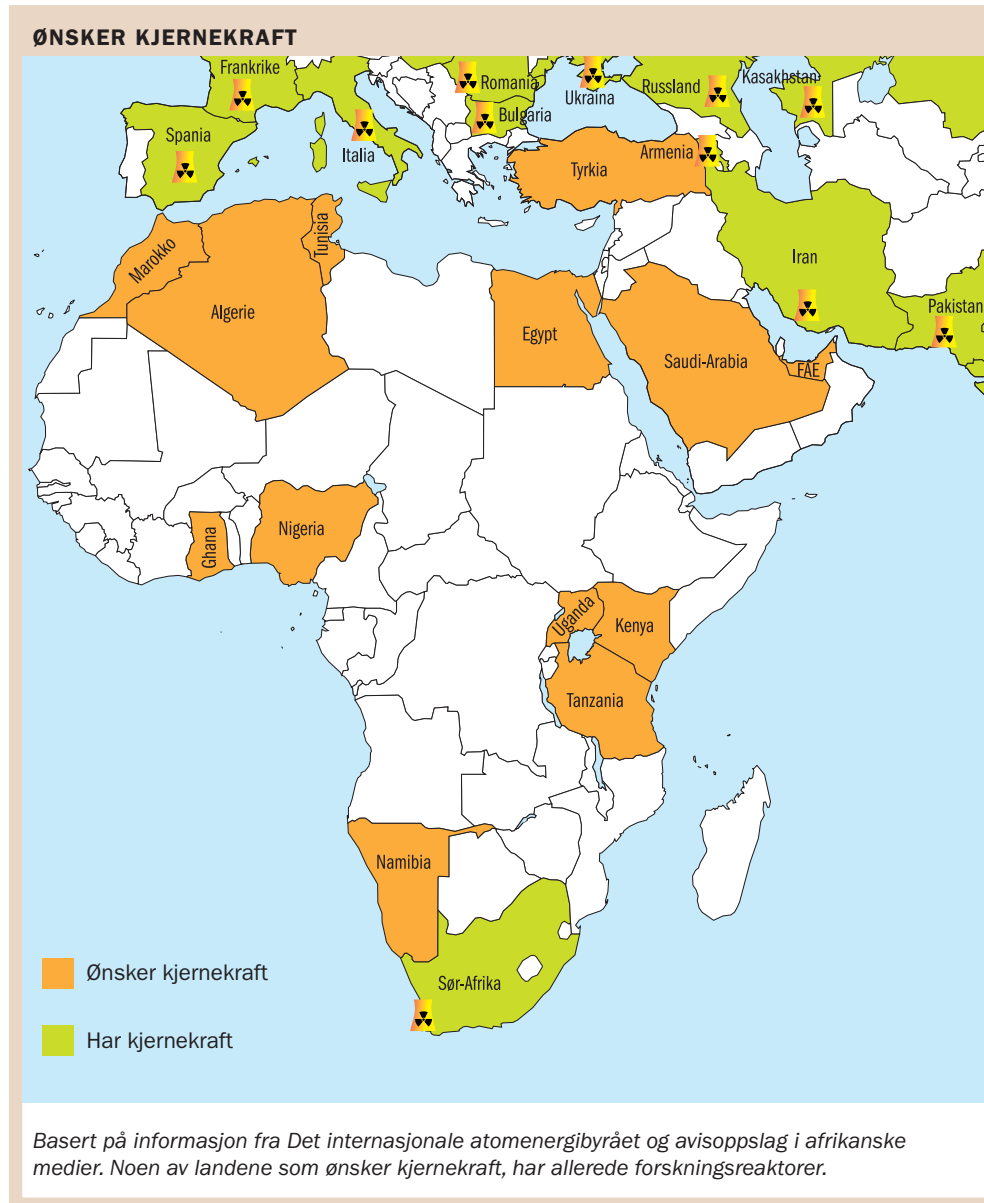
Holdningene til bistand varierer ut fra hvor i landet man bor. I Stavanger tror 59 prosent av de spurte at bistanden gir positive resultater, mens det i det sentrale Østlandsområdet bare er 43 prosent som svarer det samme. ■

Ny rapport viser flere klimaflyktninger

I 2008 ble over 20 millioner mennesker drevet på flukt av klimarelaterte naturkatastrofer, som flom, storm og annet ekstremvær, ifølge en ny rapport fra Flyktninghjelpens senter for internt fordrevne (Internal Displacement Monitoring Centre) og FNs nødhjelps koordinatør (OCHA).

Rapporten viser at naturkatastrofer, i tillegg til krig og konflikt, er blant de viktigste årsakene til flukt i dag. De siste 20 årene er antallet registrerte naturkatastrofer fordoblet, fra rundt 200 til over 400 per år. På Filippinene har 700 000 mennesker søkt tilflukt i evakueringscentre etter tyfonen «Ketsana» som rammet totalt 2,5 millioner mennesker. Det er akutt behov for rent vann, mat og klær og Filippinene har bedt om internasjonal hjelp.

Tyfonene i Sørøst-Asia er et illevarslende eksempel på at klimaendringene – manifestert ved flere naturkatastrofer og mer ekstremvær – rammer mennesker her og nå. Det er et globalt ansvar å hjelpe dem som er på flukt på grunn av klimarelaterte katastrofer og Norge må ta sin del av regningen, sier generalsekretær i Flyktninghjelpen, Elisabeth Rasmussen. ■

former får en større andel, opplyser seniorrådgiver Tor Morten Sneve i Energiavdelingen i Norad.

Et land som Uganda har anslått at de kan klare å få et atomanlegg opp og gå innen ti til 15 år. Sneve har liten tro på at fattige afrikanske land vil klare å finansiere noe slikt. Han mener det er mer fornuftig å satse på vannkraft.

– Enklere finansiering av vannkraft enn kjernekraft og enorme utnyttede vannkraftressurser i Afrika, gjør at vi tror kjernekraft ikke vil spille noen rolle i de landene vi samarbeider med på mange tiår. Kanskje med unntak av Sør Afrika, mener Sneve.

Krever ekspertise. Kjernekraftskeptikerne kan sannsynligvis sove godt en stund til. Det ligger også andre hindringer i veien for en kjernekraftrevolusjon i den fattige delen av

Klimaargumentet for å bygge ut kjernekraft svekkes av at det tar lang tid å få slike anlegg i drift.

Afrika. Atomkraft krever ikke bare penger, men også høyt utdannede eksperter. Klimaargumentet for å bygge ut kjernekraft svekkes av at det tar lang tid å få slike anlegg i drift. Målet om å begrense den globale oppvarmingen til to grader kan bare nås dersom man handler raskt. Dette betyr at det må bygges dobbelt så mange reaktorer som det ble gjort i storhetstiden mellom 1970 og 1990, ifølge World Development Report. Noe man ikke er i nærheten av å ha kapasitet til, særlig fordi etterspørselen har vært lav og markedet lite inntil ganske nylig.

Verdensbanken har ikke gjort vedtak om finansiering av kjernekraft. Diskusjoner om bankens arbeid med å begrense klimagassutslipp viser at det er stor enighet om ikke å endre strategi, ifølge Norads Tor Morten Sneve. ■

For ham er det ikke naturlig at Norge blander seg inn i kjernekraftsspørsmål i utviklingsland.

– Norge har ingen naturlige fortrinn innen atomkraft, sier Solheim.

Et ikke-tema. Selv om flere norske bistandsland sier de ønsker kjernekraft, er det altså et ikke-tema i norsk energibistand.

– Vi støtter ikke initiativ som fremmer kjernekraft. Tvert imot prøver vi å bidra til at andre energi-

Skogsatsing med underforbruk på 600 mill. kroner

De totale utbetalingene i klima- og skogsatsingen i 2009 vil sannsynligvis ende på om lag 850 millioner kroner, går det frem i et notat fra Utenriksdepartementet. Dette tilsvarer et underforbruk på rundt 600 millioner kroner.

Dette reflekterer i all hovedsak at utbetalingen til Brasil blir lavere enn forventet, skriver departementet.

Årsaken er at det brasilianske

Amazonasfondet er i en oppstartfase. Den brasilianske utviklingsbanken har brukt lenger tid enn forutsatt på å få etablert alle rutiner som skal til for å kunne innvilge prosjektsøknader. Brasilianerne anser det dermed ikke som mulig å bruke mer enn omlag 100 millioner kroner i løpet av de kommende seks månedene. Norge hadde bevilget inntil 700 millioner kroner til fondet i 2009.

Årsaken er at Amazonasfondet er i en oppstartfase.

Utenriksdepartementet forventer betydelig større utbetalinger i 2010. Det forventes at den brasilianske utviklingsbanken vil få fart på seg. De norske skogpengene vil bli betalt ut i forhold til oppnådde resultater i form av redusert avskoging. Avskogingstallene som er lagt fram så langt, viser at det er grunnlag for en sterk økning i utbetalinger neste år, mener departementet. ■

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/RODGER BOSCH

Hvorfor døde presidentens tante?

Demokratiske prosesser utløser heksekrefter i den afrikanske makteliten

I Gambia har presidenten nylig vært på omfattende heksejakt. På Zanzibar kommer den nådeløse valgånden Popo Bawa når valgkampen blir het. Også makteliten mange steder i Afrika frykter å bli utsatt for heksekrefter.

HEKSERI ■ MARTA CAMILLA WRIGHT
Den hvitkledd og ruvende 44 år gamle presidenten i Gambia har styrt landet med jernhånd siden han kom til makten i 1994. Yahya Jammeh tok først makten ved et statskupp, deretter gjennom valg to år etter.

En rekke kontroversielle uttalelser og handlinger har gjort at president er blitt mer og mer omdiskutert. Han har innført en streng medielovgivning, truet med å kutte hodene av homofile og lesbiske, og erklærte i 2007 at han selv har evner og medisiner som kan kurere aids og astma. Staben hans arrangerer hyppige tilstelninger der den mektige mannen legger sine magiske hender på syke gambiere.

- Jeg kan behandle både astma og hiv/aids. Innen tre dager bør personen testes på nytt, og jeg kan forsikre om at han/hun vil bli negativ, sa presidenten Jammeh til utenlandske diplomater i 2007.

Han forsikret samtidig om at han ikke selv skulle regnes som hekседoktor.

- Enten er man heks eller så er man lege, sa Jammeh.

Hvem drepte tanten? Heksejakten som presidenten nå har engasjert seg i startet med at tanten hans døde brått på nyåret. Etter dette startet han en omfattende heksejakt i landet med hjelp fra hekседoktorer fra det afrikanske landet Guinea. Nærmere 1000 mennesker ble internert med grunnlag i hekserianklager, ifølge Amnesty. Rapportene sier at hele landsbyer er tatt til fange. Hensikten har vært å finne heksen som han mener tok livet av tanten.

- Presidentens handlinger må ses i sammenheng med hans øvrige virke. Det har vært preget av mangel på aksept for politisk motstand, sier Tone Sommerfelt, stipendiat ved Institutt for sosialantropologi ved Universitetet i Oslo.

Sommerfelt, som har gjort antropologiske studier i det lille landet siden begynnelsen av 1990-tallet, understreker likevel at Jammehs motiver ikke bare kan forklares i et maktperspektiv. Grensene for hva som er tro og hva som er manipulasjon blir lett uklare i en gambisk virkelighet.

Hekseri vanlig. - Sakens forhistorie og utforming tilsier at hekseri er noe annet enn et rent «påskudd» for president Jammeh. Hekseri er en del av gambieres sosiale virkelighet. Man må betrakte det som en realitet og ikke redusere hekseri til å handle om noe annet, for eksempel politisk makt, sier Tone Sommerfelt.

Den norske sosialantropologen registrerer samtidig at «heksene» i Gambia nå er sluppet fri igjen, etter at presidenten har demonstrert sin makt overfor befolkningen.

Også flerpartisystemer. Det er ikke bare i eneveldige regimer at hekseri

Presidenten inviterer jevnlig syke til behandling i regjeringsskvalet. Her svinger han koranen over 54 år gamle **Ousmane Sowe**.

Hekserianklager er en måte å forklare det uforklarlige, som for eksempel hvordan enkelte lykkes og får makt.

Rune Flikke, førsteamanuensis i antropologi.

spiller en rolle. I mer og mindre demokratiske flerpartisystemer er hekseri kanskje enda vanligere, mener forskere Bistandsaktuelt har snakket med.

- Vi har en tendens til å tro at hekseri er tradisjonelt, men det er motsatt. Hekseri har økt fra og med europeernes tilstedeværelse, altså kolonitiden, og er en respons på modernisering i Afrika, sier Rune Flikke som er førsteamanuensis i antropologi ved Universitetet i Oslo.

Han mener hekseri øker med innføringen av moderne fenomener og i møte med det uforståelige, som for eksempel flerpartisystem.

Kriser. Makteliten blir både utsatt for hekseri og bruker hekseri som beskyttelse.

- Hekseri brukes til å forklare det man ikke kan forklare, som for

Gambias president **Yahya Jammeh** utfører healing mens visehelseminister **Dr. Tamsir Mbowe** hjelper til med å påføre presidentens berømte urtekur mot hiv/aids. FOTO: SCANPIX/AP/CANDACE FEIT

eksempel hvordan enkeltpersoner lykkes og kommer i maktposisjoner. Derfor er makteliten ofte beskyldt for hekseri - de bryter med gamle relasjonskoder og gjør ting som er forbundet med hekser ved å skille seg ut på forskjellige måter. I maktposisjoner er afrikanske politikere derfor også svært utsatte, sier han.

Hekse-etterforskere. Hans eget materiale er fra Sør-Afrika, et av regionens mest utviklede land.

- Etter 1994 og avskaffelsen av apartheid økte hekserianklagene dramatisk. Dette hadde å gjøre med at befolkningen ble kastet ut i en ny virkelighet og søkte å få kontroll på sin skjebne. Dette ledet også til at Sør-Afrika etablerte en såkalt Occult Crimes Unit i politiet. Den har til hensikt å etterforske i hekserisaker, sier Flikke.

FOTO: SCANPIX/AP/CANDACE FEIT

Han mener dette sier noe om hvor stort problemet er blitt og hvor vanlig det er.

Flikke forteller at det er mange historier om politikere i Sør Afrika som blir utsatt for hendelser de tolker inn i et hekseri-rasjonale og som de må beskytte seg mot.

– Et eksempel var en høyerestående politiker som kom på jobb og fant dørhåndtaket til kontoret sitt tilgriset. Han nektet å åpne døren til kontoret før en spirituelt spesialist hadde ordnet saken, forteller Flikke.

Offentliggjøring av hekseri. Andre forskere bekrefter Flikkes vurderinger av forholdet mellom hekseri og modernitet. En av dem er antropologen og hekserieksperten Peter Geshiere som har funnet at det er blitt mer åpenhet om hekseri i afrikanske land i takt med innfø-

ring av det moderne som demokratiseringsprosesser er en del av. Ledere av ett-partistater hadde mange hekseri-forestillinger knyttet til seg, med sin autoritære stil og politikk som ble utformet bak lukkede dører. Men sammen med demokratiseringsprosesser har man sett at hekserianklager florerer i mange afrikanske land.

Geshieres egen forskning er fra Kamerun hvor flerpartipolitikk har ført til økt usikkerhet, og dermed også mer utbredt hekseri.

– Hekseri er et våpen mot de som er rike eller de som har makt. Afrikanske statsoverhoder må være sterke, og hekseri brukes som en måte å beskytte seg på. Det er som å spille poker. Alle afrikanske ledere gjør dette, forklarer den nederlandske forskeren.

Det er mange historier om afri-

Flere småflasker og en død høne var brukt i offerrituale utenfor velgerregistreringslokalet.

FOTO: EIVIND FJELSTAD

Hårete valgånd hjemsøker Zanzibar

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

Antropologi-professor og valgobservatør Kjetil Tronvoll kan fortelle om en rykende fersk hekseopplevelse på øya Zanzibar i Tanzania. Det skjedde under den pågående velgerregistreringen i forkant av presidentvalget neste år.

– En morgen vi kom til registreringslokalet fant vi den intakte rest av et offerritual. Ingen gikk nær den døde høna, de små flaskene og de andre tingene som lå der. Den ansvarlige for registreringen på den gjeldende skolen sa likevel at om det hadde vært skikkelig hekseri, hadde det ikke vært folk der i det hele tatt.

Kjetil Tronvoll har fulgt valgprosessen på Zanzibar i flere år, blant annet under forrige valg i 2005, og er nå i gang igjen med nye studier på øyene i Tanzania.

Velgerregistreringen er godt i gang, og det er allerede rapportert om voldelige opptrinn og sterk rivalisering mellom CCM, partiet som er ved makten, og opposisjonspartiet CUF.

– På Zanzibar, særlig øya Pemba hvor opposisjonen mot regjeringen er sterk, er det en spesiell ånd, Popo Bawa, som kommer kun under flerpartivalg, forteller Tronvoll.

Lendekledd valgånd. – Denne ånden blir av noen beskrevet som møkkete,

kanske presidenter og hekseri. Mobuto i Zaire (dagens DR Kongo, red.anm.), Amin i Uganda og Nkruma i Ghana har mange rykter om hekseri knyttet til seg, og det er blitt sagt at de oppsøkte hekседoktorer for å få hjelp og beskyttelse.

– Av nyere eksempler finner vi i Benin at president Soglo nesten kom for sent til sin innvielsesseremoni, og forklaringen var at han var angrepet av hekseri, sier Geshiere.

I Tanzania har sittende president Jakaya Kikwete også mange rykter om skytteltrafikk av store fine biler til stedet, som ligger like ved Dar es Salaam.

Etter sigende skal presidenten

veldig svart, fjeset er utydelig, den har hårete kropp, lendeklede og lever oppunder taket. Den er fryktet fordi den voldtar både menn og jenter.

Tronvoll mener at hekseri blir viktigere i konkurransesituasjoner, og valg er i aller høyeste grad konkurranse.

– På Pemba under valgprosessen i 2005, reiste de politiske kandidatene rundt med hekседoktorer på valgkamp. Det var om å gjøre å ha den hekседoktoren som har de sterkeste kreftene, sier han.

Helt dagligdags. Under valgene i 2000 og 2003 organiserte zanzibariske myndigheter utrensning ved hjelp av hekседoktorer. Målet var å bli kvitt valgånden Popo Bawa. Man tror at den opprinnelig ble brukt av regjeringspartiet for å vinne stemmer på Pemba, hvor opposisjonen står svært sterkt. Men så har ånden skapt så mye kaos at myndighetene så seg nødt til å bli kvitt den.

– Hekseri brukes på alle nivåer i politikken. Det er en reell faktor i den politiske diskursen, og har sin egen logikk. Det virker fremmed og eksotisk for oss, men det er helt dagligdags for folk på Zanzibar, og for de fleste afrikanere, sier Tronvoll. ■

Vi fant restene av et offerritual. Ingen gikk nær den døde høna, og de andre tingene som lå der.

Kjetil Tronvoll, forsker og professor i sosialantropologi.

Hekseri gjorde at president Soglo nesten kom for sent til sin innvielses-seremoni.

Peter Geshiere, antropolog og hekseriekspert.

ha falt fra talerstolen på den siste dagen i valgkampen i 2005 og mange mente at dette skyldtes hekseri. Da han samme kveld opptrådte på TV og virket frisk, gikk ryktene om at han hadde en sterk hekседoktor.

Hemmelig kunnskap. Geshiere er imidlertid kritisk til tendensen til å lage stereotypier om Afrika og hekseri, og en motsetning mellom afrikanske «dårlige» demokratier og styresett på den ene siden og vestlige «riktige» demokratier på den andre.

– Da gjør vi oss bedre enn andre. Jeg mener tvert i mot at vi finner lignende ting i vestlige samfunn. Politikk er innhyllt i hemmeligheter, og jeg mener at man kan sammenligne hekседoktorer og medierådgivere, begge grupper er forvaltere av hemmelig kunnskap i politikk, sier han. ■

Rundt 500 mennesker har jobbet med å bygge kraftverket. I tillegg til TrønderEnergi har også firmaene ABB og Noremco deltatt i arbeidet.

Norsk kraftverk i Uganda

UGANDA 7. oktober åpnet Ugandas president Museveni et nytt vannkraftverk i Kasese, vest i Uganda. Hovedinvestor i kraftverket er det norske selskapet TrønderEnergi som har investert om lag 90 millioner kroner. Norfund er også med som investor. I Uganda, som i mange afrikanske land, er tilgangen til elektrisk kraft både svært begrenset og ustabil. Vannkraftverket vil produsere om lag 82 giga-

wattimer i året, noe som øker Ugandas tilgang på strøm med om lag 7 prosent. Byggingen har tatt under to år. Nærmere 500 mennesker, de fleste fra Kasese og området i nærheten, har jobbet med byggingen av kraftverket. Fotograf Ken Opprann besøkte anlegget bare noen måneder før åpningen.

■ TOR AKSEL BOLLE

Det har ikke vært noen ulykker under byggingen.

FOTO: KEN OPPRANN

Turbinene i kraftverket vil produsere 82 gigawattimer i året.

FOTO: KEN OPPRANN

FOTO: KEN OPPRANN

UNDP: Migrasjon fremmer utvikling

Migrasjon fremmer utvikling og er bra både for landene som mottar migranter og for migrantene og deres familier. Derfor bør myndigheter gjøre det lettere for folk å flytte mellom og i land. Det er en av konklusjonene i årets Human Development Report.

■ JAN SPEED

HUMAN DEVELOPMENT REPORT – Det er ingen grunn til å frykte migranter. Vi må innse at menneskelig mobilitet fremmer utvikling. For 20 år siden var jeg selv en migrant - en flyktning i politisk eksil, sier Geraldine Fraser-Moleketi, lederen for FNs utviklingsfonds (UNDP) demokratiarbeid. Hun var tidligere sentral i motstandskampen mot apartheid, og da Sør-Afrika fikk sin frihet ble var hun statsråd i flere år.

Tidligere i måneden var hun i Oslo for å presentere årets Human Development Report. Den samme uken som Fraser-Moleketi besøkte Norge varslet den rødgrønne regjeringen ytterligere innstramminger i norsk innvandringspolitikk.

Forfatteren bak FN-rapporten tar et oppgjør med politisk trangsynthet og fordommer om fremmedarbeidere. Samtidig understreker de at det er de store økonomiske ulikhetene i verden som tvinger folk til å flytte på seg.

Flest i sør. Faktum er at de fleste som flytter på seg i verden ikke flytter fra et fattig land til et rikt. De fleste av verdens rundt 200 millioner internasjonale migranter flytter fra ett utviklingsland til et annet. Eller de flytter mellom industriland. Men de fleste som forlater sine hjem for å finne et bedre liv, flytter til et annet sted i sitt eget land. 740 millioner mennesker er såkalte interne migranter. Det er kun 70 millioner mennesker som har flyttet fra et utviklingsland til et industriland.

Positivt bidrag. Rapporten understreker at «de fleste migranter... høster fordeler i form av høyere inntekt, bedre tilgang til utdanning og helse-tilbud samt lysere fremtidsutsikter for sine barn».

I tillegg til at situasjonen til den som flytter og vedkommendes familie ofte forbedres, bidrar migrantene til økonomisk utvikling på stedet de flytter til. Forfatterne av rapporten slår nemlig fast at migranter bidrar til økt økonomisk produksjon, mer innovasjon og andre positive ringvirkninger der de kommer uten større kostnader for de fastboende.

Mye mer enn bistand. I 2008 sendte migranter om lag 308 milliarder dollar hjem til utviklingsland. Det var nesten tre ganger så mye som verdens samlede bistand det samme året. Men de økonomiske nedgangstidene rammer migrantene spesielt hardt. FN anslår at overføringene i

år vil falle til 293 milliarder dollar.

Rapporten understreker at migrasjon ikke er et alternativ til nasjonal utvikling, men et bidrag til den globale bekjempelsen av fattigdom. Til tross for dette er det blitt stadig vanskeligere for mennesker å flytte på seg. Det er i verden i dag mye lettere for varer å krysse grenser enn det er for mennesker.

Tiltak. UNDP anbefaler verdens regjeringer å gjøre en rekke ulike grep for å gjøre migrasjon lettere. Blant tiltakene som FN-organisasjonen anbefaler er:

■ Å utvide ordninger for å lette utpreget sesongarbeid innen jordbruk og reiseliv. Både myndigheter, fagbevegelsen og arbeidsgiversiden bør involveres.

■ Å øke antall visa for lavt kvalifisert arbeidskraft og at dette styres av etterspørselen lokalt.

■ At migranters rettigheter må sikres.

■ I ett av ti land koster et pass mer enn 10 prosent av en gjennomsnittlig inntekt. I tillegg kommer ofte visaavgifter. UNDP mener myndighetene bør redusere disse kostnadene. Det er en menneskerett å bo der man selv vil.

■ Arbeid mot diskriminering og god nok språkopplæring for migranter er viktig.

Norge på topp. I rapporten finnes også den kjente listen over land rangert i forhold til FNs menneskelig utviklingsindeks, som rangerer etter helse, tilgang til kunnskap og levestandard. Norge topper denne lista, for andre år på rad. De siste ni årene har Norge vært nummer 1 sju ganger og har to «andreplasser»

– Norge har en forventet levealder på 80 år, mens den er 50 år i Niger. Det at Norge topper listen gjør at dere har et spesielt ansvar for å velge en langsiktig og modig utviklingspolitikk som tar høyde for migrasjon, sier UNDP-leder Fraser-Moleketi. ■

 Vi må innse at menneskelig mobilitet fremmer utvikling.

Geraldine Fraser-Moleketi, leder for UNDPs demokratiarbeid.

Fra åpningen 7. oktober. President Yoweri Museveni sammen med TrønderEnergis Jon Einar Værnes og utviklingsminister Erik Solheim.

FOTO: TOR AKSEL BOLLE

FNS MENNESKELIG UTVIKLINGSINDEKS

På topp:

1. Norge
2. Australia
3. Island
4. Kanada
5. Irland

På bunn:

178. Mali
179. Den sentralafrikanske republikken
180. Sierra Leone
181. Afghanistan
182. Niger

— Budsjettet er en stor bragd

Solheim er stolt over budsjettøkningen – mener kritikerne aldri blir fornøyd

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim førte en knallhard kamp for å få bistanden rekordhøy. Nå ser han frem til tiltak for å få ned antall flykninger til Norge – det store pengesluket i budsjettet.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

– Hva er du mest fornøyd med i dette budsjettet?

– Den store bragden er å klare å øke bistandsnivået i en tid hvor så godt som alle andre land kutter. Sverige har for eksempel kuttet budsjettet med tre milliarder svenske kroner, en reduksjon på ni prosent. Vi holder det på 1,09 prosent av BNI. Det er i realiteten det høyeste bistandsnivået noe land noensinne har hatt. Det skjer i et budsjett som ellers er stramt, i motsetning til hva mediene skriver. Dette har vært en knallhard kamp.

– Budsjettet møter likevel kritikk?

– Kritikerne vet ærlig talt ikke hva de snakker om. De bør lære av andre grupper i samfunnet, der man gleder seg over fremgangen. De tror at hvis de bruker store nok ord, får de mer penger neste år. Så vi får sjelden positive kommentarer uansett. Enten vi øker eller minsker, spiller det ingen rolle – ut i fra en kynisk, politisk betraktning. Kritikerne bør lære av kulturorganisasjonene som ikke sammenligner med Jesus Kristus hele tiden, men det reelle liv.

Færre asylanter, mer bistand. – Organisasjoner og KrF reagerer på at hver tiende bistandskrone på budsjettet går til flykningstiltak i Norge, og at dette spiser opp store deler av økningen i budsjettet?

– Det er all grunn til å se kritisk på de store utgiftene til asyltiltak. Derfor har vi satt i gang mange tiltak for å få dette tallet ned. Målet må være å hjelpe afghanere i Afghanistan i stedet for å hjelpe afghanere på norske asylmottak. Dette tallet må vi få ned, og da vil det bli mer penger til tiltak direkte i landene.

– Var det opp til meg og meg personlig, så hadde dette selvsagt ikke ligget i bistandsbudsjettet. Men det er noe alle regjeringer i Norge har gjort. Bondevik og KrF-regjeringen gjorde det, og vi overtok ordningen fra dem. Det gjøres i de fleste andre land. OECD har bestemt at utgiftene er relevant for utvikling. Flykninger sender penger hjem, migrasjon foregår begge veier. Så det har utviklingseffekt. Men alle skjønner at det ikke er en kampsak for meg å få dette inn i mitt budsjett.

– Men er det en kampsak for deg å få det ut av bistandsbudsjettet?

– I og med at dette gjøres i alle land rundt oss og er akseptert av alle tidligere regjeringer, så vil det i tilfelle bli en veldig ensom kamp. Det kan jeg love deg.

Meningsløs krangel. – Du ser jo ut til å ha støtte fra KrF-leder Dagfinn Høybråten?

– Ja, men kun så lenge KrF ikke sitter i regjering. Han gjorde ikke noe med dette da han selv regjerte. Denne krangelen med KrF er en av de mest meningsløse av alle krangler. KrF i regjering klarte til og med å ta inn støtte til norske styrker i Irak

Utviklingsminister Erik Solheim har tro på at Brasil vil få fart på tiltakene mot avskoging i Amazonas. Det vil kunne åpne opp for enda større pengeoverføringer til

Kritikerne bør lære av kulturorganisasjonene som ikke sammenligner med Jesus Kristus hele tiden, men det reelle liv.

Erik Solheim.

som en del av bistandsbudsjettet. Så jeg synes de bør være mer redelig i sin kritikk.

– Vi har regnet på det. Budsjettet er nede på 0,98 prosent av BNI uten flykningpengene. Er dette noe dere gjør for å nå det ambisiøse énprosentmålet?

– Overhodet ikke. Vi ønsker å få disse utgiftene ned. Slik vil det bli mer penger til utviklingslandene. Nå har regjeringen satt i gang en rekke tiltak, med mål om å få ned asylsøkerstrømmen i 2010. Lykkes vi med det, vil det bli mer penger til andre formål innenfor budsjettet.

– Du kan altså garantere at de pengene som nå går til flykningstiltak i Norge, vil gå rett inn i bistandsbudsjettet hvis asylstrømmen skulle gå ned?

– Ja, hvis vi skulle få tallet på asylsøkere drastisk ned.

Har tro på Brasil. – Dere øker bevilg-

ningene til skogprosjektet, samtidig som det ser ut som dere ikke klarer å bruke opp pengene i år. Hva er ditt argument for en slik økning?

– Dette er politisk nybrottsarbeid. Vi må akseptere at det er en kjempevanskelig prosess. Når Brasil ikke har fått Amazonasfondet på plass så raskt som vi ønsket, er det ikke et argument for ikke å gå videre. Vi har all grunn til å tro at brasilianerne kommer i gang, slik at vi kan betale ut disse pengene i 2010. Vi mener også at arbeidet går fremover i andre deler av skogprosjektet. En rekke pilotprogrammer er i gang. Det er et av de temaene hvor det er størst sjanse for suksess på klimamøtet i København. Så vi bare holder trykket oppe. Men vi kan ikke betale ut penger før vi er sikre på at det går til de riktige formålene. Ideen er å skape systemer der man beta-

ler for leverte resultater. Lykkes vi med dette, kan det være interessant å se på slike finansieringsmetoder også på andre bistandsområder.

– Hvis det viser seg vanskelig å bruke penger på skog fordi Brasil ikke har kommet i gang og store internasjonale systemer ikke er på plass, hadde det ikke vært bedre å bidra i andre deler av bistanden der det virkelig er et behov akkurat nå?

– Vi har satt budsjettet ut fra det vi mener vi kan bruke i 2010. Men også på andre områder hender det vi ikke klarer å bruke opp budsjettene. Da overfører vi pengene til neste år. Vi hadde nylig en diskusjon om flergiverfondene i Sør-Sudan som fungerer så dårlig at det er en bistandskrise slik jeg ser det.

Gode systemer. – I Afghanistan er det også problemer med å bruke penger?

– Ja, og jo mer vi fokuserer på rik-

landet.

FOTO: STIAN LYSBERG SOLUM / SCANPIX

tig bruk av pengene, og at det ikke skal være korrupsjon, jo mer forsiktig må vi være med å betale ut penger før vi vet at det er gode nok systemer.

– Afghanistan og Pakistan står for øvrig under samme tittel i budsjettet. Betyr dette at dere nå vil se disse landene mer i en sammenheng, og at bistanden også blir mer fleksibel mellom landene?

– Det er uttrykk for en strategi der vi ser på situasjonen i hele regionen. Fattigdommen er den samme på begge sider av grensen. Taliban opererer på begge sider av grensen. Dette kan ikke skilles fra hverandre. Men Afghanistan vil fortsatt få desidert mest bistand. Pakistan vil få relativt lite penger.

– Når man går inn med bistand i konfliktsoner som disse, øker risikoen for at midler blir stående ubrukt også her. Hvorfor setter dere av penger til dette

Erik Solheim fortsetter som superminister for miljø og utvikling. Den nye arbeidsministeren **Hanne Bjurstrøm** fortsetter som klimaforhandlingsleder til etter klimatoppmøtet i København.

FOTO: HEGE OPSETH

når det finnes lutfattige, men fredelige land i andre deler av verden der disse pengene kunne vært brukt?

– Det er et viktig spørsmål. Vi har begrenset med penger, og vi mener at det å bekjempe konflikter er den viktigste faktoren for å få til utvikling. Konflikter som de i Afghanistan, Sudan eller Kongo holder disse landene i fattigdom, og har også stor innvirkning på nabolandene. Ti land blir berørt dersom Sudan skulle eksplodere i en ny borgerkrig mellom nord og sør, noe som dessverre ikke kan utelukkes. Konflikten i Kongo har stor betydning for Rwanda, Burundi og en rekke andre land.

Vil ha svenskene på lag. – Dere vil stille strenge krav til Verdensbankens reformer og resultater for å fortsette støtten. Vil dere også kutte FN-støtten hvis reformene og resultatene her lar vente på seg?

– Mange av FN-organisasjonene er til for de fattige, da er det viktig at de gir resultater for nettopp disse. Det er et av temaene vi nå tar fatt i. Jeg ser for meg at vi kan samordne oss mer med svenskene, for å få mer innflytelse i FN. Sammen er vi en av de veldig store giverne. Jeg vil også ta det opp når jeg møter ledere i FN-organisasjonene, som med leder Helen Clark i FNs utviklingsprogram (UNDP) denne uken.

– Men har dere noen gang sagt til FN, at hvis dere ikke får orden på reformene og viser resultater, så kutter vi i støtten?

– Vi kuttet akkurat i støtten til FAO som er en av de vi oppfatter som svært lite reformvillig.

– Og det vil du fortsette å gjøre videre?

– Det vil jeg. Pengene skal gå til de FN-organisasjonene som kan vise til resultater og bidrar til reform. Vi har for eksempel nylig bedt alle våre ambassader om en vurdering av

UNDPs rolle i deres land – hva de har fått til. Da får man et nokså nyanisert bilde. Noen rapporterer at de bør pelle seg hjem forrest mulig, og andre mener de gjør en kjempeinnsats. Det er imidlertid ingen lett sak å vurdere effektiviteten på store organisasjoner som denne og FNs barnefond (Unicef). Jobber vi sammen med svenskene, har vi flere øyne til å se på dette.

Kan ikke la være. – Det handler en del om korrupsjon i budsjettet. Du har tidligere kommentert korrupsjonsavløsninger i afrikanske land med at dette er en positiv utvikling og et utslag av ny åpenhet. Er det i lengden godt nok? I Tanzania opplever korrupsjonskritikere i parlamentet at de blir forsøkt skviset ut av regjeringspartiet?

– Dette er et område hvor det vil være fremgang og tilbakeslag. Vi må ikke glemme det mest grunnleggende. Fattigdom og stor korrupsjon henger veldig tett sammen. Det skyldes ikke at moralen er høyere i rike land, bare se på grådigheten hos banker som Lehman Brothers, J.P. Morgan og Goldman Sachs. Det opplagte er at økonomisk utvikling styrker kontrollmekanismene. I fattige land er det få medier til å overvåke, ofte er de helt avhengig av støtte fra myndighetene. Det er sjelden sterke ikke-statlige organisasjoner, og heller ikke store antikorrupsjonsenheter som Økokrim. Vi må aktivt bekjempe korrupsjon, passe på at våre programmer er fri for korrupsjon, men vi kan ikke la være å jobbe i land med mye korrupsjon. Da måtte vi jo ha lagt om, og konsentrert oss om Sveits og Sverige.

– Du har tidligere lovet at det skulle bli flere revisorer til å kontrollere norsk bistand. Har du fått til det?

– Det er veldig viktig at korrupsjonsarbeidet ikke fører til en overbyråkratisering av bistanden. For å være helt sikker på at det ikke blir

korrupsjon, kan du jo ha nordmenn som sitter og passer på hver eneste utbetaling. Det skjønner alle at ikke er løsningen. Vi må ha sterke, men små systemer. Vi har nå fått god fart på antikorrupsjonsarbeidet gjennom Sentral kontrollenhet i UD. Så vi føler at vi gjør mye mer på dette området enn før.

«Nettopp det jeg gjør». – Hva synes du om den interne og eksterne kritikken om at din dobbeltrolle som miljø- og utviklingsminister har gått ut over den strategiske ledelsen av utviklingspolitikken?

– Jeg har ikke oppfattet at det har vært en kritikk av den strategiske ledelsen. Strategisk ledelse er jo nettopp det jeg gjør, som i arbeidet med utviklingsmeldingen. Det er klart at jeg ikke får gått like dypt inn i alle spørsmål som hvis jeg hadde vært bare miljøminister eller utviklingsminister. Dette er imidlertid ikke annerledes enn for finansministeren eller utenriksministeren, for å ta et par andre hardtarbeidende regjeringssmedlemmer. De driver også ledelse på et strategisk nivå. Som utenriksministeren er en gang sa, «presidenten i USA og presidenten i Island arbeider antagelig like hardt og like mange timer i døgnet, men alle skjønner at detaljnivået er et annet i USA enn i Island.»

– Jeg mener en politiker som løper rundt og detaljstyret og har meninger om alt, er ganske arrogant. En lederartikkel i Vårt Land tok for eksempel opp at jeg ikke hadde engasjert meg nok i korrupsjonsspørsmålet i Tanzania. Men er det sannsynlig at jeg skulle vite mer om dette enn vår svært dyktige ambassadør i Tanzania som jobber med dette spørsmålet hver dag? Min oppgave er i stedet å støtte ham og se saken i en strategisk sammenheng. ■

Jeg mener en politiker som løper rundt og detaljstyret og har meninger om alt, er ganske arrogant.

Erik Solheim

Bistandsbransjen er ikke fornøyd

Hver tiende bistandskrone går til flyktninger i Norge

Regjeringen lanserte et rekordbudsjett for bistand. Men hver tiende bistandskrone går til flyktninger i Norge. Det har satt sinnene i kok hos hjelpeorganisasjonene.

■ HEGE OPSETH, JAN SPEED, GUNNAR ZACHRISEN, PER-IVAR NIKOLAISEN

I pressemeldingen fra Utenriksdepartementet stod det: «Rekordhøyt bistandsbudsjett i krisetid.» Bistanden foreslås økt med 1,2 milliarder kroner, til i alt 27,4 milliarder kroner – anslått til 1,09 prosent av BNI.

– Det er viktig at Norge opprettholder det rekordhøye nivået på bistanden. Flere land kutter bistandsbudsjettet, selv om vi ser at finanskrisen for alvor har begynt å ramme fattige land, uttalte miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

Han understreket samtidig at den norske regjeringen står ved sine forpliktelser og «forsterker den norske innsatsen for å bidra til at fattige land bedre skal kunne møte konflikter, klimakrisen og finanskrisen».

Kritiske. Mens regjeringen proklamerer at bistanden ligger på rekordhøye 1,09 prosent av brutto nasjonalinntekt, viser Bistandsaktuelt gjennomgang at budsjettet er nede på 0,98 prosent av BNI uten flyktningpengene. Flere av de større bistandsorganisasjonene mener det tilsynelatende høye bistandsbudsjettet viser at regjeringen baker inn budsjettposter som hører inn under andre departementer.

2,1 milliarder til klima- og skogprosjekter bør tas fra Miljøverndepartementet og 2,9 milliarder til flyktningtiltak i Norge bør dekkes av Arbeids og inkluderingsdepartementet, mener Flyktninghjelpen.

– I en verden som lider under global økonomisk krise, matkrise og store humanitære katastrofer er det pinlig at regjeringen i et av verdens rikeste land vil bruke mer penger på tiltak i Norge, enn den samlede internasjonale nødhjelpen, sier Elisabeth Rasmussen (bildet), generalsekretær i Flyktninghjelpen.

Skjuler fakta. – Det er flott at det bevilges mer penger til flyktningtiltak i Norge, men vi er kritisk til at dette pakkes inn under bistandsbudsjettet.

Rose og familien hennes fra Malawi er blant de som har fått livsnødvendig hjelp i en kritisk periode. Nå frykter norske hjelpeorganisasjoner at kampen mot fattigdom

tet. Det bidrar også til å skjule det faktum at bistandsbudsjettet i realiteten ikke øker, sier Petter Eide, generalsekretær i Norsk Folkehjelp.

Eide understreker at Øst-Afrika opplever den største sultkatastrofen i dette århundre, samtidig som at finanskrisen har ført til økt arbeidsledighet i hele verden – noe som ram-

mer utviklingsland spesielt hardt.

Ta ansvar. – Verden har ikke råd til at Norge i bistandsbudsjettet fokuserer på tiltak i Norge som er kåret til verdens beste land å bo i. Nå er vi nødt til å ta vår del av ansvaret for fattigdommen i verden, sier Eide.

Kirkens Nødhjelp reagerer også

sterkt og utroper asyltiltak i Norge som bistandsvinner. Generalsekretær Atle Sommerfeldt sier det slik:

– Bistandsøkningen blir spist opp av norske kommuner. Overskriftene som sier at statsbudsjettet gir en milliard mer til fattigdomsbekjempelse er feil. En økning av midlene til arbeid i Norge kan neppe ka-

Bilateral bistand kuttes – både i Afrika, Asia og Latin-Amerika

Regionbevilgningen til Asia kuttes med 45,5 millioner kroner neste år, Afrika med 35 millioner kroner og Latin-Amerika med 20 millioner kroner. Midtøsten får nullvekst.

Som total bevilgning til Afrika foreslås 2808,5 millioner kroner, og slik skal pengene fordeles: Tanzania 490 millioner kroner, Mosambik 410 millioner kroner, Malawi 300 mill. kroner, Zambia 290 mill. kroner, Uganda 230 mill. kroner, Sudan 160 millioner kroner, Etiopia 130 millio-

Bevilgninger til Afrika kuttes med 35 millioner kroner.

ner kroner, Liberia 80 millioner kroner, Mali 65 millioner kroner, Burundi 60 millioner kroner og Madagaskar 52 millioner kroner. Til andre land og til regionale tiltak foreslås avsatt 541,5 millioner kroner.

Regionbevilgningen for Asia er foreslått satt til 418,6 millioner kroner neste år, samt 574,5 millioner kroner til Afghanistan og Pakistan. Av sistnevnte vil Afghanistan få 500 millioner kroner og Pakistan 68,5 millioner kroner. For disse to lan-

dene representerer budsjettforslaget en kraftig økning – fra 500 millioner kroner i saldert budsjett 2009 til 574,5 millioner kroner for 2010.

Det legges opp til følgende planlagt fordeling av den ordinære Asia-bevilgningen: Nepal 186,0 millioner kroner, Sri Lanka 50,0 millioner kroner og Øst-Timor 44,0 millioner kroner. Til andre land og til regionale tiltak foreslås avsatt 138,6 millioner kroner.

Latin-Amerika vil bli tilgodesett

med 220,5 millioner kroner, dersom regjeringens forslag blir vedtatt. Av dette beløpet foreslås det at Nicaragua skal få 60 millioner kroner. Til andre land og regionale tiltak foreslås det avsatt 160,5 millioner kroner.

Regionbevilgningen til Midtøsten holdes stabilt på 500 millioner kroner neste år – tilsvarende årets tall fra revidert budsjett. Midlene går i all hovedsak til Det palestinske området. ■

dom svekkes som følge av det nye statsbudsjettet.

FOTO: HEGE OPSETH

rakteriseres som fattigdomsbekjempelse.

Museskritt. Over en milliard mennesker sulter i verden i dag. Det anslås at 25 000 mennesker dør hver dag av sult eller sultrelaterede årsaker. Dette viser årets Global Hunger Index, utarbeidet av International

Food Policy Research Institute (IFPRI). Utviklingsfondet påpeker derfor at det er positivt at regjeringen i statsbudsjettet sier at økt mat-sikkerhet er et av utviklingspolitikens aller viktigste mål.

– Men sett i forhold til matkrisen, er tiltakene i statsbudsjettet museskritt i forhold til hva som er

Klima, konflikt, kvinner og kamp mot korrupsjon

Regjeringen legger opp til en fortsatt konsentrasjon av den bilaterale langsiktige støtten til regjeringens satsingsområder. Det innebærer at regjeringen vil videreføre sin satsing på fredsbygging, menneskerettigheter og humanitær bistand, kvinner og likestilling, miljø og klima, ren energi, godt styresett, institusjonsbygging og kamp mot korrupsjon.

I budsjettet understrekes det også at regjeringen fortsatt vil ta et

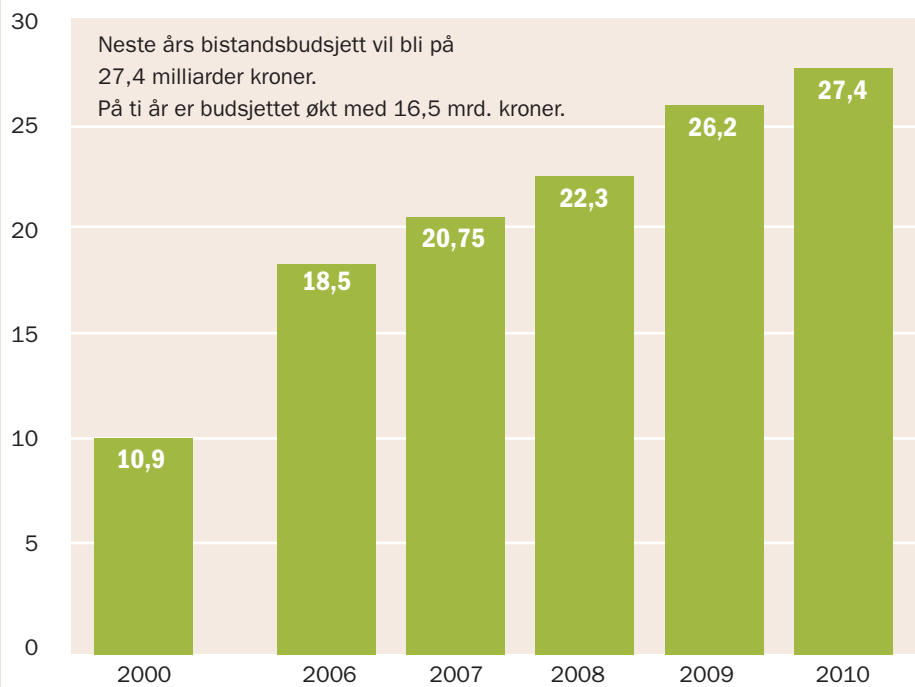
spesielt ansvar i oppfølgingen av FNs tusenårsmaal om redusert barne- og mødredødelighet.

Regjeringen vil trappe opp innsatsen mot avskoging i fattige land og foreslår å bevilge 2,1 milliarder kroner til dette i 2010 over bistandsbudsjettet. Det er en økning på 650 millioner fra inneværende år. I tillegg gis det en tilsagnsfullmakt på til sammen 1,4 milliarder kroner.

I 2010 foreslår regjeringen å øke bistanden på disse områdene: Kli-

DET NORSKE BISTANDSBUDSJETTET ØKER OG ØKER

Milliarder kroner

nødvendig. Det er behov for langt mer støtte til landbruksutvikling i utviklingsland, men det er også behov for en annen innretning enn det regjeringen legger opp til. Det er nødvendig å satse på å styrke bærekraftig småskalalandbruk og variert matproduksjon, samt å styrke bondeorganisasjonene og andre organisasjoner for fattige, sier Aksel Nærstad i Utviklingsfondet.

Bekymret for fattigdomssatsing. Miljøverndepartementet melder at regjeringen ønsker å bevilge 2,1 milliarder til satsing på skog og klima i 2010. – Milliardsatsingen har gjort Norge til en verdensleder innen skog og klima, melder regjeringen i en pressemelding.

Elin Enge (bildet) i Forum for utvikling og miljø mener at regjeringens skog- og klimaarbeid er svært viktig, men er kritisk til at det er en del av bistandsbudsjettet. Hun frykter at oppmerksomheten blir dratt bort fra fattigdomsbekjempelse.

– Skog- og klimamilliardene bør i sin helhet komme i tillegg til bistandsbudsjettet. Det er skuffende at det ikke er lagt til en betydelig økning. Etter den siste forhandlings-

I dag er det for mye av bistandsbudsjettet som brukes i Norge. De største behovene er langt sør for Lindesnes.

Øyvind Aadland, generalsekretær i Strømmestiftelsen.

runden om ny klimaavtale i Bangkok vet vi at det strandet på rike lands manglende vilje til å støtte klimatilpasning i Sør. Når Norge ikke legger mer penger på bordet, lover det ikke godt for klimaforhandlingene i København, sier Enge.

Klimatilpasning. Forum frykter at Norge og andre vestlige land ikke vil klare å innfri kravene til land i sør som rammes av klimaendringer – skapt av utslipp fra den industrialiserte delen av verden.

Også Kirkens Nødhjelp påpeker at det ikke er midler til klimatilpasningstiltak i budsjettet.

– Statsbudsjettet gir ingen midler fra Norge til de økte tiltak og forpliktelser som vil måtte komme ut av København-forhandlingene om en ny klimaavtale. Jeg er bekymret for at statsbudsjettet ikke gir grunnlag for at Norge under forhandlingene i København kan bidra med til-litskapende bevilgninger og tiltak som vil kunne gjøre det lettere for utviklingslandene å bli med i en forpliktende klimaavtale, sier Sommerfeldt.

Paradoks. En side ved budsjettet som får positiv mottagelse er ønsket om å motvirke ulovlig kapitalflukt. Dette er et viktig punkt for å bygge opp fattige lands kapital og økonomiske stabilitet, mener Strømmestiftelsen. – Vi deler også regjeringens syn på at de fattigste av de fattige skal få spesiell prioritet. Dessverre når ikke dette budsjettet disse tilstrekkelig. Både bistanden til Afrika, Asia og Latin-Amerika kuttetes. Aller sterkest er kuttene til Asia – det kontinentet som er hardest rammet av naturkatastrofer. Vi i Strømmestiftelsen følger særlig utviklingen i Bangladesh, og ser at dette landet ikke på samme måte som tidligere kan regne med Norge, sier generalsekretær Øyvind Aadland.

Han ser dette som et paradoks når målet er å prioritere de fattigste og mest klimautsatte.

– I dag er det for stor del av bistandsbudsjettet som brukes opp i Norge. De største behovene er langt sør for Lindesnes, sier Aadland. ■

Norge kutter i støtten til FAO

Tålmodigheten med FNs landbrukssjef er slutt

Det er full splid mellom Norge og generaldirektør Jacques Diouf i FNs mat- og landbruksorganisasjon. UD mener FAO motarbeider nødvendige reformer og monopoliserer arbeidet med matsikkerhet.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN
OG LIV R. BJERGENE

FN Norges misnøye med FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO) er så stor, at man kutter støtten med ti millioner kroner. FN-seksjonen i utenriksdepartementet sendte nylig et brev til organisasjonen, der man etterlyser resultater av reformarbeidet.

I intervjuet med miljø- og utviklingsminister Erik Solheim i forbindelse med statsbudsjettet i dette nummeret av Bistandsaktuelt begrunner han kuttet med at FN-organisasjonen er svært lite reformvillig. Reduksjonen er i tråd med norske intensjoner om å være en kritisk venn av FN, fremholdes det.

Bistandsaktuelt er kjent med at det relativt høflige brevet til FAO springer ut av et internt notat med en langt tøffere tone. Her får toppløden i organisasjonen sitt pass påskrevet.

Også i det nylig fremlagte statsbudsjettforslaget gjenspeiles kritikken i en svært krass omtale av det norske samarbeidet med FN-organisasjonen: «Inntil videre vurderes det å være så store ledelsesproblemer og så stort reformbehov i FAO at det ikke er grunnlag for å fornye program samarbeidsavtalen», heter det i omtalen.

Diouf får skylda. UD har i lang tid sett FAO som en av de minst effektive FN-organisasjonene. I notatet går det frem at tålmodigheten har tatt slutt, at toppløden synes å motarbeide reformer, samtidig som den forsøker å monopolisere det internasjonale arbeidet med matsikkerhet.

FN-seksjonen i UD peker på ledere gjennom 16 år, Jacques Diouf. Han skal ha store samarbeidsproblemer med øvrige FN-organer og Ver-

FAO-sjef **Jaques Diouf** holder tale under FNs internasjonale matdag 16. oktober.

densbanken. Allerede i 2005 reduserte Norge støtten til FAO fra 40 til 35 millioner kroner grunnet hans kontroversielle lederstil.

En uavhengig evaluering av FAO i 2007 ga en rekke anbefalinger for å få skikk på organisasjonen. Forbedringene skal ha latt vente på seg. Begeret var fullt da senegaleseren ifølge Utenriksdepartementet trumfet gjennom et toppmøte om matsikkerhet nå i november i stedet for å prioritere reformarbeidet.

De innsparer ti millionene vil gå til andre landbrukstiltak.

FN-seksjonen skriver til FAO at det finnes lommer av svært dyktige medarbeidere i organisasjonen. De gjenværende 25 millionene av støtten vil i sterkere grad øremerkes til disse kretsene. De innsparer ti millioner vil gå til andre landbrukstiltak.

Fortvilende. Forsker Stein Bie ved Universitetet for miljø- og biovitenskap mener innsatsen til FAO står i sterk kontrast til de vellykkede refor-

mene i en annen jordbruksorganisasjon i FN-systemet, International Fund for Agricultural Development (IFAD).

– Det er fortvilende å se hvor lite alvorlig FAO tar anbefalingene i den eksterne evalueringen, sier UMB-forskeren.

Han mener at Norge er i sin fulle rett til å kutte i støtten nå to år etter evalueringen.

Bie jobbet selv i FAO fra 1995 til 97. Allerede den gang var Diouf orga-

Penger på mobil

En gang var mobiltelefonen regnet som et klysete statussymbol for unge og rike jyslinger. Nå er den lille dingsen for lengst anerkjent som et gode for mennesker verden rundt. Årsaken er at den er blitt billig og innen rekkevidde for veldig mange, inkludert fattige mennesker i utviklingsland.

Det afrikanske selskapet MTN har nylig plassert en kjempeordre på mobiler i Kina, og salgsprisen på gata i afrikanske land blir rundt 13 dollar pr. telefon. En mobilbruker får tilgang til informasjon og blir «koblet på». Priser, markeder, helseopplysninger, værmelding, råd for jordbruk, informasjon om rettigheter og avkrefting av rykter er noe av det som telefonen bidrar med.

Økonom og utviklingsguru Jeffrey Sachs ved Columbia-universitetet omtaler mobilen slik:

«Den er det ene mest virkningsfulle redskap for utvikling.»

Til å begynne med virket det veldig merkelig. Hadde ikke fattige folk i utviklingsland nok å bruke penger

på, om de ikke skulle lures til å kjøpe en helt unødvendig mobiltelefon? Jeg husker mitt første møte med mobilmarkedsføreren i Afrika. På Cairo Road i Zambias hovedstad Lusaka var hele hus dekket av plakater med bilder av vakre, glade mennesker – alle med reklame for mobilselskapene Celtel og MTN.

Et møte med en av landets parlamentarikere satte det imidlertid på plass. Given S. Lubinda representerte township'en Kabwata i Lusaka. Han var nøktern om alle utfordringene i området sitt, fattigdom, hiv/aids, vold, tenåringsfødsler, alkoholmisbruk og arbeidsledighet. Men han så ett lyspunkt: teletettheten! The teledensity, som det heter på engelsk, er antallet mobiltelefoner i befolkningen. Den var på full fart oppover og det så han svært positivt på. Mobilen skaper tilgjengelighet og kontakt, den gir større sikkerhet for kvinner og barn, skaper muligheter for business, men først og fremst, gir en følelse av å være med i samfun-

KOMMENTAR

net. Ifølge Lubinda er mobilen et redskap for å bryte den onde sirkelen av maktesløshet som han så hos mange av sine velgere.

Anekdotene om mobilens rolle i utviklingsland det er mange, men nå begynner også forskningsrapportene å komme. Bladet The Economist tok for seg mobilens utviklingsrolle i en av sine oktoberutgaver. I artikkelen refereres det til en undersøkelse University of California har gjort av kornmarkedet i Niger. I perioden mellom 2001 og 2006 kom mobiltelefonen til Niger og undersøkelsen viser helt klart at prisene på

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO / FILIPPO MONTEFORTE

nisasjonens leder. Bie skrev blant annet talene til den kontroversielle lederen.

- Kjenner du igjen misnøyen med Diouf?

- Han hadde mange gode ideer. Det viste seg imidlertid at han ikke hadde lederstilen man kunne forvente i en moderne organisasjon. Han manglet blant annet tillit til nære medarbeidere, sier Bie.

Han påpeker at FAO-sjefen arvet ledergruppen til forgjengeren

Edouard Saouma.

- Saouma hadde et enda mer diktatorisk syn på hva som var god ledelse av internasjonale organisasjoner. Dette ble hengende ved Diouf også etter at jeg forlot organisasjonen, sier forskeren.

Bie sier at toppledelsen i FAO generelt, ikke lederen personlig, var en av grunnene til at han selv sluttet.

Han understreker at FAO-lederen ikke har hatt noen lett jobb. Han har blitt motarbeidet av viktige medlemsland lenge, spesielt USA som er mange år på etterskudd i betalingene til organisasjonen.

Bistandsaktuelt har bedt om en kommentar fra FAO på kritikken som rettes mot organisasjonen og dens leder, men har ikke fått dette før avisen gikk i trykken. ■

- Betenkelig norsk press

- Det er betenkelig å bruke norsk pengestøtte som et maktmiddel, mener Aksel Nærstad i Utviklingsfondet.

Han er imidlertid helt enig i at FAO trenger reform.

- Jacques Diouf har sittet altfor lenge som leder av FAO, og burde ha gått av for lenge siden. Likevel mener jeg at det er betenkelig å trekke tilbake støtte, som blant annet skulle gå til reform, fordi FN-organisasjonen velger å bruke tid og krefter på flere toppmøter om matsikkerhet framfor å ha fullt trøkk på reformarbeidet, sier Nærstad.

Han peker på at FN er en demokratisk organisasjon. At Norge ikke fikk flertall for sitt syn om at FAO burde ha konsentrert seg om reformarbeidet framfor å arrangere flere toppmøter, burde ifølge Nærstad ikke ha fått økonomiske konsekvenser.

- Hva hvis andre land reagerer som Norge hver gang de ikke får flertall for sitt syn, spør han. ■

korn ble lavere og mer stabile etter at mobilen kom inn i bildet.

En annen undersøkelse, av fiskeomsetning i Kerala, India, viste at innføringen av mobil førte til mye jevnere omsetning og at mindre kvanta fisk ble sendt til markedet unødig og dermed kassert.

Sparing og overføring av penger er neste runde i bruken av mobil i utviklingsland. Det er nå 4,6 milliarder mobiler i verden, - vi snakker om et nettverk av store dimensjoner.

Systemet M-PESA i Kenya er verdens største nett for overføring av penger. Det ble etablert av mobiloperatøren Safaricom i 2007 og

er nå i bruk av 7 millioner mennesker. Det overfører rundt to millioner dollar hver dag. De fleste transaksjonene er på rundt 20 dollar. I år har nabolandet Uganda fått sitt nett for overføringer. Det er bygget opp rundt behovet for å sende penger hjem. Allerede etter noen måneder hadde over 60 prosent av befolkningen hørt om denne muligheten.

Årets TV-aksjon for CARE framhevet behovet kvinner i utviklingsland har for å spare trygt. Mobilen er en del av svaret på dette behovet. «Dette er bank for de bankløse», konkluderer The Economist. Hvem skulle trodd det om den engang så blærete dingsen? ■

77 ...så store ledelsesproblemer og så stort reformbehov i FAO at det ikke er grunnlag for å fornye avtalen.

Budsjettekst fra Utenriksdepartementet.

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

1. Hvem er dette?
2. Hva er det offisielle språket i Etiopia?
3. Ved tusenårsskiftet satte FNs medlemsland seg åtte mål for å bekjempe verdens fattigdom. Innen hvilket år skulle disse målene nås?
4. I hvilket land heter hovedstaden Praia?
5. Når ble Verdenskommisjonen for miljø og utvikling opprettet?
6. I Botswana ligger et meget kjent elvedelta. Hva heter det?
7. I hvilken verdensdel ligger Puerto Rico?
8. Hvilket land omgir Lesotho?
9. Hva heter myntenheten i Malaysia?
10. Hva heter bukta Djibouti har sin kyst mot?
11. Hvilket år ble Liberia erklært uavhengig?
12. Et land i Afrika er verdens 4. største øy? Hvilket?
13. Hvilken grusom diktator er verdens mest kjent kambodsjaner?
14. Hvilken by er Bolivias hovedstad ifølge grunnloven?
15. Hvilken dato er avsatt til å være Den internasjonale fredsdagen?

16. Hvem vant Nobels Fredspris i 1992?
17. Hvor stort vil neste års bistandsbudsjett bli ifølge regjeringens forslag?
18. Hva går under betegnelsen «Afrikas Tak»?
19. Hvilken elv går gjennom Kambodsja, Laos og Vietnam?
20. Hva er den spanske forkortelsen for NATO?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceesay**

TRE EKSPERTNØTTER:

1. Hvor mange stjerner er det i flagget til Papua Ny Guinea?
2. Hvilken dato åpnet Utviklingshuset i Oslo?
3. Hva heter hinduenes tre viktigste guder?

SVAR:

Alt rett: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-19: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

1. Leder av bistandsorganisasjonen Care, Marte Gerhardsen.
2. Amharisk.
3. 2015.
4. Kapp Verde.
5. 1983.
6. Okavango-deltaet.
7. Amerika.
8. Sør-Afrika.
9. Malaysisk Ringgit.
10. Aden-bukta.
11. 1847.
12. Madagaskar.
13. Pol Pot.
14. Sucre.
15. 21. september.
16. Rigoberta Menchu.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. Fem.
2. 28. august 2009.
3. Vishnu, Brahma og Shiva.

Glade dager lar vente på seg

For lav vekst og fall i Afrikas eksportinntekter bekymrer sørafrikansk toppolitiker

– Sangen «Happy Days are here again» er igjen å høre på Wall Street. Store bonuser blir igjen utbetalt. Men det er ikke den sangen du hører blant verdens millioner av fattige. De blir bare fattigere og fattigere, sier en opprørt Trevor Manuel.

■ JAN SPEED

Sør-Afrikas mangeårige finansminister, og nåværende statsråd i presidentskapet med ansvar for planlegging. Han raser over at banker i USA, som bare for ett år siden måtte reddes med store gavepakker, nå betaler ut bonuser – som om de allerede har glemt at griskhet og dårlig offentlig styring var en av årsakene til finanskrisen.

– Realiteten er at du har økende fattigdom i de allerede fattigste deler av verden og overflod i andre, sier Manuel.

Eksporten går ned. Med finanskrisen frykter han at det økonomiske grunnlaget for å drive fattigdomsbekjempelse vil svekkes. Han viser blant annet til at Afrika opplever en nedgang i eksportinntekter på 17 prosent. Samtidig får rike land mindre lyst til å yte bistand.

– Det er mindre appetitt i nord for våre varer. De store landene gir heller ikke Afrika markedsadgang. Rike land sitter med stor gjeld. Det er fare for at det vil føre til mindre bistand. Riktignok ser vi noen grønne knopper i verdensøkonomien, men sannsynligvis vil våre fabrikker og produsenter slite i mange år framover, sier Manuel.

Han var nylig i Oslo i forbindelse med Norads Fattigdomskonferanse 2009.

For lav vekst. Ifølge mannen som gikk fra å være gateaktivist under kampen mot apartheid til å bli Afrikas finansminister, er tallene dystre. Afrika trenger en økonomisk vekst på over sju prosent for å kunne oppnå FN's tusenårsmål. Verdensbanken tror at årets vekst blir på 2,4 prosent.

Han mener at utviklingspolitikken er nødt til å fokusere på fire hovedområder for å hindre at den globale økonomiske krisen fører til varige mén i utviklingslandene:

Nye regler må sikre mer demokratiske avgjørelser i multilaterale organisasjoner som Verdensbanken,

Sør-Afrikas mangeårige finansminister, og nåværende planleggingsminister, **Trevor Manuel** ser tegn på at finanskrisen rammer hardere i Afrika enn i Vesten.

FOTO: HEGE OPSETH

ØKONOMI

FN og IMF.

Avgjørelser fattet i internasjonale fora må gjennomføres. Det er ingen organer i verden som tvinger stater til å overholde avtaler. Vestlige land gir store bistandslofter, uten at det er noen som kan sørge for at de blir innfridd. Samtidig er det et problem at USA kan stå utenfor både Kyoto-avtalen og Den internasjonale straffedomstolen.

Det må bli dyrere å forbruke uten å erstatte. Land som forbruker ressurser som ikke kan erstattes, må betale for dette. Dette blir en viktig sak under klimatoppmøtet i København.

Arbeidet med å bygge styringskapasitet i utviklingsland må forseres. Det handler om både utforming av politikk, kontroll og ansvarliggjøring.

Kopierte Mobutu. – Til tross for dystre tall for Afrika, så fungerer kontinentet på et vis. Det er uformelle

handelsruter, og en grå økonomi i de fleste land?

– Vi må innse at dette ikke er effektivt. Det er en uformell økonomisk virksomhet som ikke bidrar til statskassen slik at staten kan tilby basistjenester til sin egen befolkning. Stater må kunne inndrive skatt. Det er avgjørende dersom det skal bli utvikling. Den uformelle økonomien utvikler seg for at mennesker skal kunne overleve. Folk setter seg ikke bare ned for å dø. Dersom de tror de kan få det litt bedre i byen, så flytter de dit, sier Manuel

UTEKONTORET – bistandsarbeidernes

Er du bistandsarbeider i et utviklingsland? Savner du et forum hvor du kan legge inn små situasjonsrapporter og meningsyttringer fra landet du befinner deg i? I den nye spalten «Utekontoret» på våre nettsider www.bistandsaktuelt.no inviterer vi nettopp deg til å bidra. Bidrag i form av tekst og bilder kan sendes til vår medarbeider Hege Opseth – heop@norad.no. Tlf. +47 – 22 24 20 71.

Noen smakebiter fra de siste par ukene:

■ Asia har vært rystet av uvær den siste tiden. Hvordan er det å være blant de første på stedet? Øyvind Bruflat, Røde Kors, skulle jobbe med beredskapsgrupper i Vietnam. Så kom tyfonen.

Sterke møter med Kongos kvinner

Bok om voldtekt og de lokales innsats for å hjelpe ofrene tilbake til livet

– De som gjør den egentlige innsatsen for Kongos voldtatte kvinner og barn er de lokale heltene – ikke internasjonal bistand, sier Bistandsaktueltets nettredaktør Jan Speed. Sammen med fotograf Endre Vestvik har han skrevet bok om disse heltene.

DR KONGO

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

«Den hvitmalte bilen med kvinnene i lasterommet kommer fram til senteret i Goma like etter at det er blitt mørkt. Kvinnene klarer nesten ikke å komme seg ut av bilen. De dekker hodene med sjalene sine som om de skammer seg. Tre av dem snubler av smerte. De må støttes av to av hjelperne over den steinete gårdsplassen og inn i sovesalen. Stien lys opp av billyktene. Kvinnene legger seg ned på noen tepper på gulvet. De svøper seg inn i sjalene og ligger helt stille. De er levende døde».

– Ingen vet sikkert hvor mange kvinner som årlig blir voldtatt i Kongo. Bare i de to Kivu-provinsene, hvor boka er fra, figurerer tall som at 60 000 kvinner årlig blir voldtatt, sier forfatter og nettredaktør i Bistandsaktuelt, Jan Speed (bildet).

Løfter fram lokale helter. Tre reiser til Kongo de siste par årene er blitt til ei bok som forteller om voldtektsfarenes egne historier og hvordan det lokale hjelpeapparatet – deriblant Mamma Jeanne og Jeanette Bindu Kahindo i kvinnettverket av rådgivere – bistår ofrene.

– I de fleste katastrofer gjøres den viktigste innsatsen av de lokale. Her hjemme fokuserer vi likevel altfor ofte på den norske eller internasjonale bistandsinnsatsen – noe som gir et skjevt bilde av situasjonen. Jeg ønsker å vise den enorme innsatsen som gjøres lokalt – ute i bushen, langt fra de store byene hvor de internasjonale bistandsorganisasjonene holder til, sier Speed.

Illeluktende fistula-offer. «En liten nese for å tåle lukten av avføring. Store ører og stor blære for å kunne lytte til ofrenes historier uten avbrytelse. Store føtter for å nå ut til Kongos mange voldtatte kvinner.» Det er rådgiverne i kvinnettverket sin egen beskrivelse på en god hjelpearbeider. Gjennom tekst og bilder gir Speed og Vestvik et lite innblikk i hva en hverdag som voldtektsoffer, med fistelskade, kan innebære i form av lukt, sosial utstøting, smerte og fornedrelse.

– For å skjønne hva fistelskader innebærer i det daglige liv, var det viktig å være konkrete. Vi var likevel utrolig forsiktige når vi nærmet oss ofrene, og snakket stort sett med kvinner som hadde fått noe hjelp, sier Speed.

Ville stå fram. Alle kvinnene i boka er identifisert med bilde og navn. Speed forteller at det var et bevisst valg.

– Vi opplevde at kvinnene ville fortelle sin historie, at de ville bli

Chantal ble holdt som sekslave fra hun var seks til 15 år. Så ble hun gravid og rømte. I lang tid ville hun ikke ha noe med datteren Baraka å gjøre. På kvinnesenteret har hun fått hjelp.

FOTO: ENDRE VESTVIK

sett. Vi valgte derfor bevisst å vise ansiktene til kvinnene, sier Speed. Barn er blitt anonymisert.

Han forteller at det de siste par årene er blitt en økende bevissthet i Kongo om at voldtekt ikke er kvinnenes skyld og at de derfor ikke skal måtte bære skammen.

Sexslaver. Den gruppen det imidlertid var vanskelig å komme nært innpå, var de såkalte «soldatkonene» eller barnesoldatene.

– Disse jentene er blitt holdt som sekslaver i årevis. Ved å bruke ordet «soldatkone» forsøker de å dekke over all jævelskapen. Hos disse jentene er traumene så dype at jeg som journalist ikke var kvalifisert til å spørre og grave for mye om deres fortid. Heller ikke hjelpeapparatet vet helt hvordan det skal takle disse jentene, sier Speed.

For mens de mannlige barnesoldatene får hjelp i form av demobilisering, har ikke «soldatkonene» deltatt som stridende. De er blitt utnyttet på det groveste seksuelt.

– Seg imellom har jentene et tett samhold. Men tilbake i landsbyen strever de med å få en normalisert hverdag med mann og barn. Disse jentene er merket for livet, og trenger langt mer hjelp enn det de får i dag, mener Speed.

Spirer av håp. Boka til Speed og Vestvik handler likevel ikke bare om voldtekt og ødelagte kvinner og barn. Vel så mye er den ei bok om håp og tro. Om stolte, høyreste kvinner. Om barn som vil hjem til

Jan Speed og Endre Vestvik:

«Kvinner bærer halve himmelen – Beretninger om kvinner i Kongo». Kom forlag, 2009.

Jeg ønsker å vise den enorme innsatsen som gjøres lokalt.

Jan Speed, forfatter og nettredaktør i Bistandsaktuelt

Tre rådgivere på vei til neste landsby for å fortelle nye voldtekts ofre om at det finnes hjelp.

FOTO: ENDRE VESTVIK

landsbyen hvor de ble voldtatt, og som tror at de vil få et godt liv der med kjæreste og jobb.

– Til forskjell fra tidligere får mange av voldtekts ofrene i dag hjelp. Det er dessuten en bevegelse i det kongolesiske samfunnet mot at en del menn ser at voldtekt ikke er konas ansvar og problem. FN er blitt litt bedre i forhold til å beskytte be-

folkningen, men her går det fortsatt uendelig langsomt. Og i rettsapparatet har det de to siste årene kommet noen saker opp for retten hvor også høytstående offiserer er blitt dømt. Totalt dømmes mellom 20 og 40 personer for voldtekt i Kongo årlig. Det er småtterier i forhold til omfanget, men det er ett skritt på veien, sier Speed. ■

Optimist på Afrikas vegne

Men Henning Mankell mener vi må lære å lytte

I nattens mørkeste timer har han hatt sine tvil. Er det håp for Afrika, for menneskeheten? Men når morgenlyset kommer sviner tvilen. For Henning Mankell mener det er håp.

AFRIKA

■ HEGE OPSETH

Dette er suksessforfatteren som står bak en av vår tids mest kjente krimfigurer, som konstruerer stadig nye groteske drapsgåter og dykker ned i menneskets mest nedrige form for ondskap. Det er også mannen som med intens inderlighet snakker om analfabetisme som vår tids pest, og engasjert beskriver tradisjonelle afrikanske takkeseremonier til det livgivende regnet.

Mankells forfatterskap, inspirert av afrikansk fortellerkunst, har så langt ført til 40 millioner solgte eksemplarer i over 30 land. Den svenske forfatteren har mottatt en rekke priser – også for litteratur om Afrika. I boken «Comedia Infantil» er det gatebarn som spiller hovedrollene. Men det er først og fremst krimbøkene som har gjort Mankell til mangemillionær.

Har gjort ting verre. – Men hva faen skal jeg med så mye penger? har han uttalt.

Det er en av grunnene til at han bruker så mye av sin tid som ambassadør for Afrika. På prosjekter i Mosambik. På å holde foredrag for å få folk til å åpne øynene for et kontinent som er mer enn bare sorg.

Det er 40 år siden han kom til Afrika for første gang. Siden har han vært opptatt av at vi vet mye om hvordan de dør «der nede» – men ikke så mye om hvordan de lever. Det er krenkende og opprørende, mener 61-åringen.

– Bistand har gjort mye galt, og mye kunne vært gjort bedre om vi hadde lyttet mer. Mye bistand preges av at vi kommer med løsninger i stedet for å spørre hvordan problemer kan løses. Dette har ført til katastrofale prosjekter og innsatser, mener han.

Henning Mankell blir stille et øyeblikk før han legger til:

– Det har til og med gjort ting mye verre enkelte steder!

Den største utfordringen. Henning Mankell lar seg provosere av Vestens evne til å tenke at «vi vet best». Men er likevel klinkende klar på én ting: – Katastrofehjelp til mennesker som sulter er noe helt annet – og det kri-

– Alle store utfordringer i verden i dag har sin basis i fattigdom og store inntektsforskjeller, sier den svenske forfatteren **Henning Mankell**.

FOTO: SCANPIX/CLAUDIO BRESCIANI

tiserer jeg ikke!

På besøk under Nordiske Afrika-dager i Trondheim har han trollbundet flere hundre tilhengere. Mannen med den milde stemmen har alle i sin hule hånd der han blander gode historier, oppriktig indignasjon og en stor kjærlighet for Afrika fra talerstolen. Etterpå får Bistandsaktuelt et eksklusivt intervju med forfatteren.

– Den største utfordringen vi har i verden i dag er fattigdom. Jeg vet ikke om noen andre store utfordringer som ikke har sammenheng med dette – fattigdom og den økende avstanden mellom oss som har og de som er tvunget til å lete etter mat på verdens søppelplasser, sier Henning Mankell.

Hans andre hjemland. Når svensken omtaler sitt andre hjemland Mosambik snakker han om et rikt land som ble gjort fattig. Av koloniherrer og utbyttere på jakt etter rask profitt.

– Vi er ansvarlige for det som er situasjonen i Afrika i dag, sier han.

Mankell synes vestlige massemedier gir et falskt bilde av det afrikanske kontinentet.

– Hva skal vi gjøre med det? Vi som lesere må jo protestere. Men jeg ser en forandring. Det er flere og

flere unge journalister som forsøker å gi et annet bilde av Afrika. Kanskje er ikke dette en problemstilling om fem år.

Mankell gleder seg til 2010. Det er et år hvor han planlegger å bruke store deler av tiden sin i sitt elskede Mosambik. Han sier at hans afrikanske erfaringer har gjort ham til en bedre europeer. At selv om han har én fot i snøen og én fot i sanden, er han svenske og europeer – først og fremst.

– Man har sine røtter hvor man har sine røtter – uansett om man bor der, fastslår Mankell.

Han håper, så inderlig, at Mosambik vil fortsette den positive utviklingen landet er inne i.

– Om 20 år tror jeg Mosambik kan nærme seg et land hvor menneskene kan leve et tilnærmet normalt liv. Jeg er faktisk overbevist om det – men det vil ta tid.

Vi er ansvarlige for det som er situasjonen i Afrika i dag.

Henning Mankell, forfatter.

GRATIS PEDAGOGISK OPPLEGG FOR 10. TRINN, 1.-3. VGS OG FOLKEHØYSKOLER

Norad ønsker velkommen til Utviklingshuset – et helt nytt besøks- og opplevelsessenter om bistand og utvikling.

Aktiviser elevene i Utviklingslab – et interaktivt rollespill om internasjonal utviklingspolitikk og fattigdomsbekjempelse.

Målsetning og innhold er forankret i Kunnskapsløftet.

Varighet 2 timer.

utviklingshuset

Rådhusplassen ved siden av Nobels Fredssenter | Tel 954 52 000 | post@utvikling.no | www.utvikling.no

ROD TRÅD

RETTFERDIG JULEGAVE FRA TANZANIA

Kvalitetskaffe direkte fra bonden i Tanzania. Bonden får tre ganger vanlig pris. Flotte gaver til ansatte, familie og venner. Bestill nå, så kommer det frem til jul: info@wild-tracks.com www.wild-tracks.com Pris fra 162 kr/kg (inkludert porto)

Tilpasning til en varmere klode

Av Linda Sygna og Karen O'Brien

KLIMA

Fra å ligge i skyggen av utslippsreduksjoner, ser det nå ut til at klimatilpasning får sin plass i klimadebatten. Det er godt nytt, men samtidig finnes det store utfordringer når det gjelder hvordan vi gjør tilpasning, hvor mye det vil koste og hvem som skal betale for det. Dette er spørsmål som vil stå sentralt i klimaforhandlingene i København i desember.

Klimaendringer er i dag en reell trussel og en viktig pådriver til forringelse av levekår, til økt fattigdom og økt dødelighet for mange utviklingsland. De mest sårbare regionene overfor klimaendringer er ifølge FN's Klimapanel Afrika, megadeltaene i Asia og små øystater. Spesielt utsatt er områder og befolkningsgrupper som er ensidig avhengig av klimasensitive ressurser, har lav inntekt og har begrenset kapasitet til å tilpasse seg klimaendringene.

Temperatur- og nedbørsendringer vil i mange områder redusere produksjonen innen landbruk, påvirke tilgangen til vann og sette matsikkerheten i fare. Klimaendringene vil også endre hyppigheten, styrken og varigheten på værrelaterte katastrofer som flom, tørke, tropiske sykkloner og branner. Dette er katastrofer som har umiddelbare konsekvenser som tap av liv, skade på bygninger og infrastruktur, vann- og matmangel, oppblomstring av smittsomme sykdommer.

De mer langsiktige konsekvensene kan komme i form av tapt livsgrunnlag, økt fattigdom, tapt skolegang, og traumer. De neste 10-20 årene ligger noe av klimaendringene allerede programmert i klimasystemet. Utslippskuttene vi gjør i dag vil gi gevinst tidligst i 2040-2050. Konsekvensene finner sted i dag og de vil tilta i styrke, derfor er det viktig at tilpasning får en plass i klimaarbeidet.

Likevel, det er hevet over enhver tvil; Utslippsreduksjoner er den viktigste tilpasningen vi kan gjøre.

!KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

Uten ambisiøse utslippskutt vil vi havne i en situasjon der raske og komplekse endringer vil innskrenke handlingsrommet for mennesker, økosystemer og arter til å tilpasse seg til en global temperaturøkning på fire grader eller mer de neste 100 årene. Dette betyr at tilpasning ikke må skje på bekostning av utslippsreduksjoner – det er ikke et spørsmål om «enten/eller», men begge deler.

Hvordan skal vi så klimatilpasse samfunnet? Tiltak kan være rettet inn mot å redusere de direkte negative konsekvensene av klimaendringer, som for eksempel redusert vanntilgang, eller mot å utnytte de positive konsekvensene, som forlenget vekstsesong i jordbruket. Tiltak kan også søke å styrke individers og sektors tilpasningskapasitet, for eksempel gjennom å etablere alternative inntjeningsmuligheter i tørkeperioder. I tillegg finnes tiltak som er rettet inn mot forhold som bidrar til redusert sårbarhet, som for eksempel markedstilgang, konfliktløsning, og styrking av sosiale nettverk.

Frem til nå har det vært mye fokus på den første av disse, nemlig at tilpasning er noe som blir initiert i respons til forventede klimaendringer og tilhørende konsekvenser. Klimatilpasning blir da en øvelse i å komme med spesifikke teknologiske løsninger som gjør alt mer motstandsdyktig, sterkere, større, høyere, tykkere — dette kalles «climate proofing».

Det skjer uten at det stilles spørsmål om hva som faktisk gjør at noen mennesker og sektorer er mer sårbare overfor klimaendringer enn andre. Denne sårbarheten blir bestemt av samfunnsutviklingen og

På København-møtet vil rike land, inkludert Norge, bli stilt til veggs i finansieringss spørsmålet.

utviklingstrender, og de økonomiske, politiske og sosiale forholdene som eksisterer. Det har frem til nå vært lite fokus på hvordan vi faktisk må endre samfunnsutviklingen i møte med klimautfordringen.

Faren er at vi håndterer klimatilpasning innenfor dagens utviklingsparadigmer, og dermed faktisk opprettholder utviklingstrender som i noen tilfeller gjør mennesker mer utsatte og sårbare overfor klimaendringer. Spørsmålet blir da ikke bare hvordan lokalsamfunn, sektorer eller bistandsaktivitet kan klimasikres, men hvordan vi gjennom samfunnsendring kan redusere sårbarhet overfor klimaendringer – noe som inkluderer både utslippsreduksjoner og tilpasning.

Tilpasning må sees på som en sosial prosess der ikke bare teknologiske endringer må finne sted, men der disse også går hånd i hånd med økonomiske og institusjonelle endringer og endring i adferd. Dette er igjen sterkt knyttet til kultur og verdier, som både påvirker og blir påvirket av klimaendringer.

I møte med hyppigere tørke kan tørkeresistente planter introduseres som et tilpasningstiltak. Dette kan i noen tilfeller være det riktige tiltaket, men ofte må slike tiltak inngå i en mer helhetlig forståelse av matvaresikkerheten i et område. Det kan da hende at for eksempel veiledning og markedstilgang også må være en del av tiltaket. Med en bredere tilnærming til sårbarhet kan det også vise seg at innføringen av nye plantesorter faktisk fortrenge viktige tradisjonelle planter. Det blir derfor viktig å identifisere tilpasningstiltak som ikke utelukkende er rettet mot for eksempel tørke, men tiltak som representerer en ønsket utvikling, som har sterk lokal forankring og som er rettet inn mot å øke tilpasningskapasitet og redusere sårbarhet.

Med en slik bred tilnærming til klimatilpasning står man bedre rustet til å møte et mer uforutsigbart og variabelt vær, samt sprikende

scenarier for fremtidig klima. Man vil kunne unngå å «tilpasse seg opp i et hjørne», ved at man legger til rette for at enkeltindivider, lokalsamfunn, og sektorer lettere kan tilpasse seg under usikkerhet – for flere mulige utfall i fremtidig klima. Samtidig vil de negative konsekvensene av klimatilpasning lettere kunne identifiseres og håndteres. Tilpasning er nemlig ingen verdinøytral aktivitet; tilpasning for noen kan resultere i økt sårbarhet for andre. Klimatilpasning vil, som klimaendringene, få store fordelingsvirkninger.

Klimatilpasning vil koste, men vil faktisk svært lite om hvor mye, og om hvilke fordelingsvirkninger som vil følge. Det er også helt klart at usikkerheten ligger på oppsiden om hvor høye kostnadene blir. FN's Klimakonvensjon har estimert at tilpasningskostnadene i utviklingsland vil beløpe seg til 28-67 milliarder dollar per år.

Verdensbanken kom nylig med oppdaterte anslag på 75-100 milliarder dollar per år. Mye tyder på at dette er alt for unøyaktige og forsiktige anslag, og at tilpasningskostnadene i utviklingsland vil komme opp i flere 100-talls milliarder dollar årlig. Dette står i skarp kontrast til de få hundre millioner dollarene som er satt av i ulike klimatilpasningsfond.

Det er et enormt gap mellom behov og tilgjengelige midler. Samtidig vet vi at de «tilgjengelige» midlene slett ikke er så tilgjengelig for sårbare utviklingsland på grunn av kompliserte regler og søknadsprosesser. Dette har resultert i at mye av tilpasningspengene i dag faktisk står ubrukt.

Når nå partene møtes til klimaforhandlinger i København senere i år så vil man ikke lenger kunne skyve tilpasningsspørsmålet og finansieringsgapet under teppet. Rike industriland, inkludert Norge, vil bli stilt til veggs i finansieringss spørsmålet.

Statsbudsjettet som ble lagt fram for noen dager siden gir oss en indikasjon om hvor langt Norge er villig til å strekke seg når det gjelder tilpasningsfinansiering. Den såkalte historiske satsningen på miljøbistand i årets budsjett, er ved nærmere ettersyn fortsatt begrenset til å gjelde avskoging og utslippsreducerende tiltak i utviklingsland.

Det kan se ut til at Norge satser mye på at det er på utslippsiden at slaget vil stå i klimaforhandlingene. Penger til tilpasning i utviklingsland er vanskelig å spore i årets statsbudsjett. Sett i lys av at det trengs enorme summer til tilpasning i sårbare utviklingsland, så er det mulig at Norge og andre rike industriland vil bli tatt på senga i København, av skyhøye finansieringskrav fra utviklingsland.

Linda Sygna er prosjektleder for Global Environmental Change and Human Security (GECHS) prosjektet.

Karen O'Brien er professor. Begge arbeider ved Universitetet i Oslo.

Å ta bedre vare på eksisterende vannressurser kan være en av flere måter å tilpasse seg til klimaendringer.

FOTO: GMB AKASH

En voldelig ukultur

Av Christine Afandi Agalomba

VOLD

Historien gjentar seg. Daglig kommer kvinner til helsestasjoner og sykehus i Øst-Afrika med merker etter alvorlig vold.

- Dette har ikke du noe med, sier Aseyo bryskt til meg. Hun er på vei til en liten helsestasjon i det vestre Kenya. Å si at hun har fått en blåveis er en sterk underdrivelse. Hele det høyre øyet hennes er klistret sammen med blod og hevelser. Hun klarer ikke å bevege øyelokket. Hun går sammen med døtrene på åtte og ti år.

- Pappa slo henne i går, sier den eldste datteren forsiktig. Aseyo haster videre. Hva er poenget med å si noe om dette? Hun må jo likevel tilbake til mannen. Han slår, men blir bare enda mer voldelig hvis han oppdager at kona prater om det til andre.

Noen uker etterpå får jeg vite om hvordan det gikk med saken. Aseyos øyeskade var mer alvorlig enn at de kunne gjøre noe med den på den lokale helsestasjonen. Hun ble henvist til et større sykehus. Den lokale helsestasjonen så imidlertid at skaden måtte komme fra et slag, og det var ikke første gang Aseyo kom med slike skader. Politiet ble varslet og ville ha tak i Aseyos mann. Han rømte fra politiet og tør ikke vende tilbake til familien. Tilbake sitter Aseyo med de to barna. Hun har mistet synet på det høyre øyet og savner sårt de små inntektene mannen normalt klarte å hente hjem til familien.

Aseyo tenker kanskje at hun burde ha lidd i stillhet. Som så mange andre medsøstre i Øst-Afrika. Helsevesen og politi vil gjerne hjelpe, men de gode hensikter gjør ofte vondt verre. Aseyo er ikke

Kanskje dagens barn kan oppleve at kvinner og menn kan leve i gjensidig respekt uten vold, skriver artikkelforfatteren.

FOTO: MWANZO L. MILLINGA

SETT FRA SØR

Christine Afandi Agalomba er journalist i The East African.

bare forlatt av mannen, men avvist av hele svigerfamilien som gir henne skylden for det uføret mannen har kommet opp i. Såpass må hun da kunne tåle. Det var sikkert en god grunn til at mannen slo, sier mannens familie og mange andre i landsbyen.

En helt ny statistikk om vold

Hele 39 prosent av alle kvinner sier de blir slått hjemme.

mot kvinner i Kenya er skremmende lesing. Hele 39 prosent av alle kvinner sier de blir slått hjemme. Et stort flertall av kvinnene sier at de aldri vil rapportere denne volden til politiet og at de bare vil ta kontakt med helsestasjon eller sykehus hvis skadene er svært alvorlige. Det største problemet ved å rapportere volden i hjemmet er utvilsomt frykten for å miste omsorgen for barna.

Rapporten fra Kenya om vold i hjemmet retter søkelys på et stort problem som Kenya utvilsomt deler med mange av nabo-

landene. De løsningene som vil oppfattes som åpenbare i den rikere del av verden vil trolig ikke virke der fattigdommen rår, og der de aller fleste ser det som naturlig at mannen er familiens overhode - uansett hvordan han oppfører seg. Noen afrikanske kvinner påstår til og med at mannens slag er et tegn på omsorg og kjærlighet.

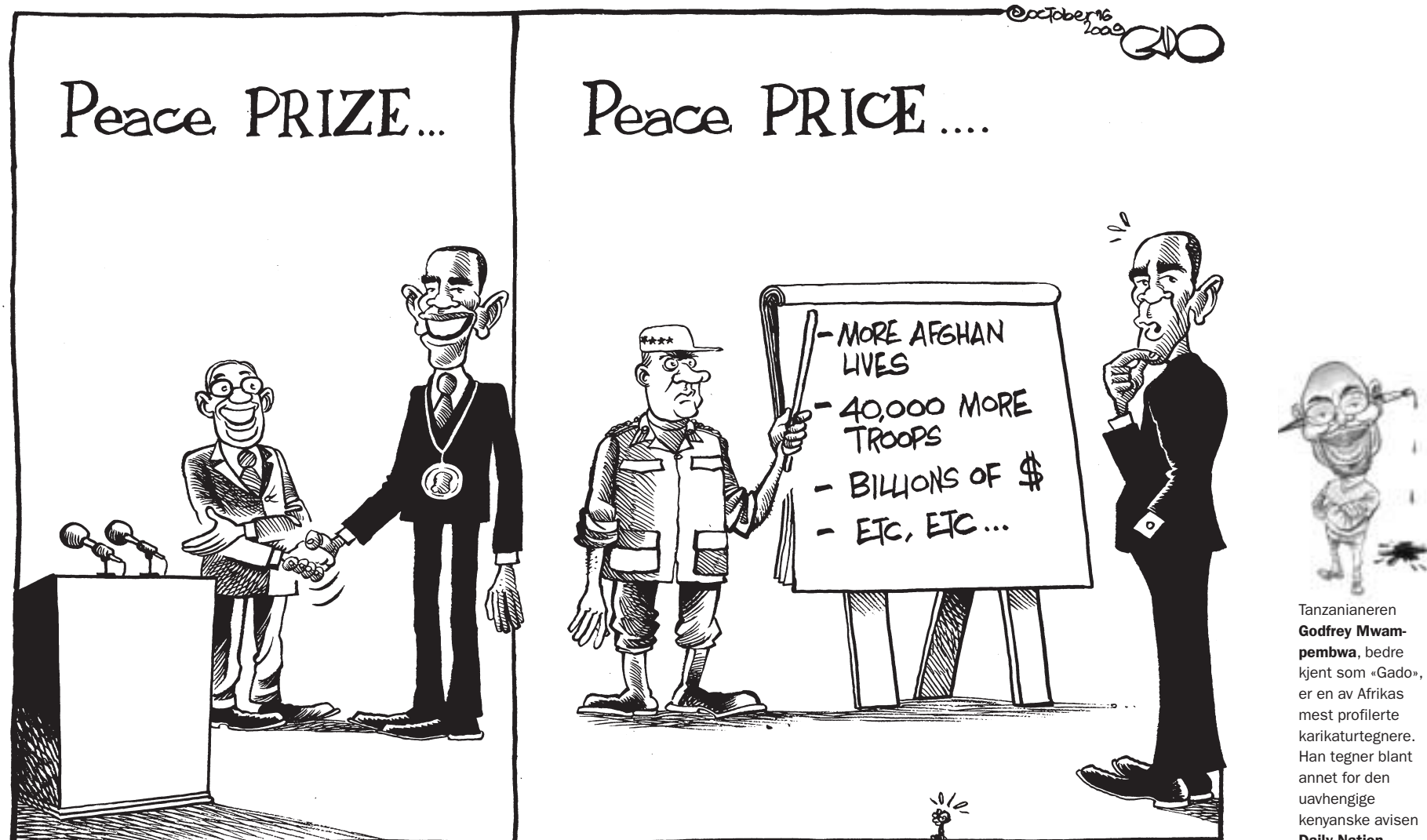
I en kultur der mannen betaler medgift for en kvinne vil mannen ofte føle at han har kjøpt og eier kona. Verken menn eller kvinner er ukjente med vold som middel for disiplin og straff. Jeg husker selv alle de harde slagene vi fikk fra lærernes stokk på skolen. Jeg tiltror faktisk menn såpass mye medfølelse og kjærlighet og tror at de ofte ikke ønsker å slå, men finner ingen andre metoder for å utøve autoritet og hevde sin rett. Han slår også av frykt for å bli sett på som svak og ettergivende.

Howdan får vi så gjort noe med dette alvorlige samfunnsproblemet?

Gode lover og en lovpraksis som beskytter kvinner er viktig, og her har organisasjonen av kvinnelige jurister (FIDA) gjort en viktig jobb. Men dette hjelper ikke for alle kvinnene som aldri kunne tenke seg å ta saken til en politistasjon eller langt mindre en rettsal.

Hvordan snus holdningene? Jo, kanskje ved hjelp av artisten Chameleon som i sangen «Jamila» beskriver at det er totalt gammeldags og helt uakseptabelt å slå kvinner. Andre har også fulgt opp dette budskapet i teater, dikt og populærlitteratur. Kanskje de som i dag er unge kan oppdage at menn og kvinner kan leve i gjensidig respekt, der knyttnevene aldri skal tale. ■

GADOS VERDEN

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

VISSTE DU AT...
migranter i 2008 sendte om lag 308 milliarder dollar hjem til utviklingsland? Det er nesten tre ganger så mye som den totale bistanden det samme året.

Kilde: FN

«Det er ikke lurt med en lang diskusjon hvis du har en slange i huset.»

Ordtak fra ewe-folket (Ghana, Benin, Togo)

Støy-frykt før fotball-VM

Vil plast-trompeter overdøve tv-sendinger og plage motspillere?

Noen mener det høres ut som ei ku som raper gjennom et plastrør. Andre sier det er som hylet til en hes elefant. Det som er sikkert er at lydnivået under fotball-VM 2010 i Sør-Afrika vil bli intenst.

■ JAN SPEED

SØR-AFRIKA VM skal vise verden hva Sør-Afrika duger til, har landets fotballpresident Kaizer Motaung fastslått. Den lydmesse støtten og kraften vil han hente fra vuvuzelaene, de nesten meterlange plasttrompetene som er blitt varemerket til landets mange fotballfans.

Når 6000 mennesker blåser på sine fargerike vuvuzelaer høres det ut som om en tropp med elefanter er i ferd med å inntra arenaen. Millioner av sørafrikanere har slike plasttrompeter som, ifølge eksperter, gir en b-molltone.

Kirkelig bruk. Instrumentet har sitt opphav i de svarte bydelene i Sør-Afrika, og var først laget av tinn. Opprinnelig var de brukt av Shembekirken - en kirke med mange millioner medlemmer som blander kristendom og tradisjonell afrikansk tro - før instrumentet fant veien til fotballstadionene.

Det er spesielt i fotballkampens avsluttende 15 minutter at instrumentene blåses for harde livet. Noen mener fansen handler i tråd med en gammel sørafrikansk legende som sier at «en bavian drepes av mye bråk». Håpet er kanskje å svekke motstanderens lag.

Mer samspill. Frykten for at lyden vil skremme mer enn å oppmuntre besøkende fans fra rundt om i verden, har vekket bekymring også hos en musikk lærer fra Cape Town. Læreren Pedro Espi-Sanchis, har nå begynt å turnere landet for å lære sørafrikanske supporterklubber å spille vuvuzela. Målet er å få til et mer melodisk og rytmisk samspill.

- Vuvuzelas må utnyttes i rytme-

Plasttrompeten, vuvuzela, skal bidra til folkefesten under VM 2010 i Sør-Afrika. Det kan bli en utfordring for turistenes trommehinner.

FOTO: CHRIS KIRCHHOFF/ MEDIACLUBSOUTHAFRICA.COM

spill for å vise sin kraft, ellers høres det bare ut som bråk, sier Espi-Sanchis.

Vuvuzelas suksess har inspirert utviklingen av flere blåseinstrumenter for fotball-VM. Det siste for-

slaget er noe som kalles «kudzela» - inspirert av spiralhornet til en kudantilope.

- Tradisjonelt er et uthulet kuduhorn blitt brukt av en del afrikanske samfunn til å kalle folk sammen til møter med høvdingen, eller til krig, sier David Mabunda, sjefen for Sør-Afrikas nasjonalparker.

Hans organisasjon er med på et prosjekt for å produsere det nye instrumentet. Deler av inntektene skal brukes for å gi flere barn fra fattige strøk anledning til å besøke landets nasjonalparker og se elefanter og løver på nært hold.

Ba om forbud. På et tidspunkt forsøkte Det internasjonale fotballforbundet FIFA å forby bruken av vuvuzela på VM-kampene i Sør-Afrika, men det sørafrikanske forbundet klarte å overbevise dem om at lyden hørte med til en «autentisk sørafrikansk fotballopplevelse».

- Vi skal ikke forsøke å europeisere et afrikansk verdensmesterskap. Det er et uttrykk for glede, sier FIFA-president Sepp Blatter nå.

Også europeiske fjernsynsstasjoner har forsøkt å få et forbud. De mener deres kommentatorer blir overdøvet av vuvuzelabråket, mens flere europeiske lag mener lyden er «forstyrrende».

- Jeg eier en vuvuzela. Jeg liker ikke lyden spesielt godt, men det er en essensiell del av sørafrikansk fotball etter at apartheid forsvant. Våre kringkastere har aldri hatt problemer med lyden. Europeiske kringkastere er smålige og vil presse deres verdier på oss, skriver Bongani Njoli, en sørafrikansk fan i en nettdebatt på BBC.

Stolthet. Fotball-VM i Sør-Afrika dreier seg om mer enn bare fotball og økonomisk utvikling.

Fotball-sjef Motaung mener VM 2010 gir hele kontinentet en anledning til å vise at Afrika er like godt rustet til å organisere et stort arrangement som resten av verden.

- VM gir oss det ultimate våpenet til å bryte med vårt mindreverdighetskompleks, sier Kaiser Motaung. ■

Søker reiselystne i ni norske byer

KAMPANJE

Ni helt vanlige nordmenn skal i høst besøke norske utviklingsprosjekter i tre ulike land, forteller Norads informasjonssjef Eva Bratholm. De skal ledsages av erfarne bistandsarbeidere på en reise tilbake til det landet der de sistnevnte tidligere har jobbet.

De ni reisende skal deretter dele sine opplevelser med sine hjemsteder, under selve reisen og når de kommer tilbake til Norge. Ni norske byer er valgt ut og innbyggerne i disse

Erfarent reisefølge - fra v.: Petter Skauen, Petter Myhren og Ragna Fidjestøl.

byene inviteres til å sende en søknad om å få bli med på turen.

Reisene går til Guatemala, Etiopia og Vietnam, der henholdsvis Petter Skauen fra Kirkens Nødhjelp, Petter Myhren fra Redd Barna og Ragna Fidjestøl fra Utenriksdepartementet var bistandsarbeidere i mange år.

- Det er mange myter om bistand. Derfor er det viktig å sørge for riktig informasjon og gi folk en mulighet til å leve seg litt inn i arbeidet

vi gjør, sier Bratholm.

På reisen til Guatemala skal det være med tre personer fra Fredrikstad, Tromsø og Bodø til Etiopia skal det plukkes ut tre personer fra Trondheim, Stavanger og Asker/Bærum. Og til Vietnam skal det reise tre personer fra Bergen, Drammen og Arendal. Reisene gjennomføres de to siste ukene i november i år. ■

For mer informasjon - se www.norad.no